

Rzeczpospolita Trojga Narodów

Nr. 1 (2012 r.) Wydanie specjalne

1658 -1659 rr.

Głos Polonii

Popular Science Magazine

Ugoda hadziacka 1658 roku

„Równi z Równymi”

26 czerwca 2012 r.
w Domu Polskim
w Żytomierzu
otwarto wystawę
poświęconą
Ugodzie Hadziackiej

Gdyby Ugodę Hadziacką
zawarto nie w roku 1658,
a 20 lat wcześniej,
do powstania Chmielnickiego
w ogóle by nie doszło

(Prof. Teresa Chynczewska-Hennel,
z Uniwersytetu Warszawskiego)

1658 r., wersja 28. / Kopia, wydruk z dokumentu nr 1/2
1658 rok, wersja 16. / Uprzejmie dziękujemy z Kancelarii
1990-1996, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2

Głos Polonii

Popular Science Magazine

www.glospol.blogspot.com

Głos Polonii

Rejestracja:
Świadectwo Seria JKT № 171/548 P
wydane 09.10.2012 r.
Głównym Departamentem
Sprawiedliwości
w Obwodzie Żytomierskim

Założyciel i wydawca:
Natalia Iszczuk
Biuro: ul. Montana 38-A,
10029 Żytomierz, UKRAINA
Tel. +38 097 793 30 81
www.zszpol.blogspot.com
e-mail: kostecka777@gmail.com

Redaktor naczelny:
Włodzimierz Iszczuk
Tel. +38 098 53 222 43
www.slopol.blogspot.com
e-mail: zolkiewski777@gmail.com

Zespół redakcyjny:
Hanna Denysiewicz
Tel. +38 097 496 08 08
e-mail: santa_anna@ukr.net

Korekta:
Natalia Szumlańska
Tel. +38 096 565 79 44
e-mail: nszumlańska@ukr.net

Układ:
Dmitry Husarkin
Tel. +38 067 527 80 12

Zdjęcie na okładce:
Portret słowackiego fotografa
Jana Warcholy (Jan Varchola)
«Hetman» («The Lord of Sad-
mier»)

Druk:
Ltd. RIA-BLITZ
Ukraina, Biała Cerkiew
ul. Gagarina 5
Nakład: 500 egzemplarzy
Cena na życzenie. Część obiegu bę-
dzie dystrybuowana bezpłatnie

Redakcja nie zwraca nie-
zamówionych materiałów i
zdjęć oraz zastrzega sobie
prawo redagowania i skraca-
nia nadesłanych materiałów.
Redakcja odpowiada tylko na
wybrane listy. Redakcja nie
ponosi odpowiedzialności za
treść artykułów, ogłoszeń i
reklam. Kopiowanie i wyko-
rzystanie materiałów redak-
cyjnych na magazyn „Głos
Polonii”.

SŁOWO REDAKTORA

GŁOS POLONII >

Spójrzmy prawdzie w oczy

Zapomnieć przeszłość, oznacza pogodzić się z jej powrotem
(Winston Churchill)

Włodzimierz Iszczuk,
redaktor naczelny czasopisma „Głos Polonii”

W maju 1997 roku między Polską a Ukrainą był pod-
pisany dokument „Do poro-
zumienia i jednoczenia”. Dnia
16 lipca 2003 roku Prezyden-
ci Polski i Ukrainy przyjęli
Wspólne oświadczenie «O po-
jednaniu – z okazji 60-tej rocz-
nicy tragicznych wydarzeń na
Wołyniu». Uporządkowywa-
nie cmentarza Orląt we Lwo-
wie i uszanowanie pamięci
ofiary Huty Peniackiej (dnia
28 lutego 2009 roku), stały się
wyraźnymi przykładami pol-
sko-ukraińskiego pojednania
i porozumienia. Ale, niestety,
tylko błyskami...

Te dokumenty symbolicz-
nie zaczęły proces zbliżenia
na oficjalnym i dyplomatycz-
nym poziomach, ale masowa
świadomość większości pol-
skiego i ukraińskiego społec-
zeństwa i dotychczas prze-
bywa w niewoli stereotypów
i mitów. Zatem w świadomo-
ści znacznej części polityków
i społeczeństw naszych kra-
jów dominują błędne i skrzy-
wione ustawienia w stosunku
do wspólnej polsko-ukraiń-
skiej przeszłości. I to jest istot-
ny problem...

«Zapomnieć przeszłość,
oznacza pogodzić się z jej po-

wrotem», - to trafne wyra-
żenie Winstona Churchilla
świetnie odtwarza zagroże-
nia powiązane z umyślnym
wykrzywieniem historycznej
prawdy, ogniskowaniem uwa-
gi tylko na tragicznych kar-
tach i całkowitym ignorowa-
niu wspólnych zwycięstw i
osiągnięć.

To prawda, że stosunki
polsko-ukraińskie kiedyś były
przykładem z wypisów kon-
fliktu etniczno-konfesyjne-
go, a rany zadane społecznej
świadomości wskutek jej recy-
dywy (mamy na uwadze wy-
darzenia na Wołyniu czasów
Druhej wojny światowej) nie
zagoiły się i dotychczas. Ale
warto pamiętać, że płomień
tego konfliktu nie zgaśnie do-
póki żarzą ośrodki nietole-
rancji i subiektywizmu. Przy
„przychylnych” okoliczno-
ściach i przy zewnętrznej „po-
mocy” może wystarczyć tylko
jednej iskry...

Żeby uniknąć takich recy-
dyw w przyszłości, należy w
porę wstrzymać się i trzeźwo
rozważyć podłoże konfliktu,
wszystko przemyśleć i prze-
analizować, a także uzyskać
od stron szczerą pokutę za
błędy i przestępstwa przeszło-
ści. Lecz przede wszystkim na-
leży dać sobie odpowiedź na
pytanie, komu było korzystne
ciągłe pogłębianie tego kon-
fliktu? Kto najbardziej z niego
skorzystał?

Machiavellską zasadą „Dziel
i rządź” niektóre siły zewnętrz-
ne nie brzydzą się i dziś. W prze-
szłości one i tym bardziej nie od-
mawiały sobie w satysfakcji do-
lać oleju do ognia polsko-ukra-
ińskiej konfrontacji. Zatem, ist-
nieją istotne podejrzenia, że wła-
śnie one go i sprowokowały. Do
jakich okropnych i tragicznych
skutków doprowadziła taka nik-
czemna polityka znają wszyscy
kto interesuje się historią...

Natomiast wynika pyta-
nie, czy w stosunkach polsko-
ukraińskich nie było niczego
szlachetnego i pozytywnego?
Czyżby nie było wspólnych
osiągnięć i zwycięstw?
Czy nie było poważnych pro-
jektów, realizacja których mo-
gła by zapobiec wielu trage-
diom? Jeśli śledzić za prze-
strzeżenią informacyjną Ukra-
iny, to odnosi się wrażenie, że
wszystkich Ukraińców zmu-
szają odbierać polsko-ukraiń-
skie stosunki oczami miesza-
ńców Wołynia i Galicji, ale
są również doświadczenia in-
nych regionów.

Miedzy innymi, Żyto-
mierszczyzna jest szczegól-
nym regionem, gdzie w XX
wieku Ukraińcy i Polacy za-
chowali mniej więcej poko-
jowe stosunki. Jeszcze z XIX
wieku tu aktywnie działa-
li Polacy, którzy propagowa-
li dialog kultur, pojednanie
i porozumienie, idei brater-

*Polonia II, ilustracja do Psalmów
przeszłości Zygmunta Krasińskiego 1861*

stwa i równości. W trakcie
polsko-ukraińskiego poje-
dnania i porozumienia trze-
ba popularyzować właśnie
pozytywne doświadczenie
współistnienia. Właśnie ta-
kie historiozoficzne podłoże
będzie sprzyjało prawdzi-
wemu porozumieniu i zbli-
żeniu naszych braterskich
narodów.

SŁOWO REDAKTORA

1... Spójrzmy prawdzie w oczy
Musimy pozbyć się obciążeń związanych ze sprawami trudnymi w relacjach polsko-ukraińskich.

WYWIAD AKTUALNY

4... Poznajcie prawdę, a prawda was wyzwoli
Potomkowie szlachty polskiej bronią honor swoich przodków i popierają procesy ożywienia pamięci narodowej na Żytomierszczyźnie.

WYDARZENIA

6... Książka łączy narody
Związek Szlachty Polskiej na Żytomierszczyźnie prezentował serię książek dla biblioteki Żytomierskiej szkoły im. Jarosława Dąbrowskiego.

7... W Żytomierzu otwarto wystawę „Równi z Równymi”
26 czerwca 2012 w Domu Polskim w Żytomierzu otwarto wystawę „Równi z Równymi”, poświęconą Ugodzie Hadziackiej.

TEMAT NUMERU

„Równi z równymi”. Rzeczpospolita Trojga Narodów

8... Historia - jest nauczycielem życia
Nadszedł czas zdjąć opaskę z oczu, ponieważ, jak mówi Pismo: „jeśli ślepy prowadzi ślepego, obaj wpadają do dołu”...

9... Europejski projekt XVII stulecia
Precedens utworzenia Wielkiego Księstwa Ruskiego w roku 1658 był świetnym projektem europejskim.

10... Jerzy Niemirycz - prawdziwy Europejczyk
Szlachcic, potężny magnat, człowiek o doskonałym wykształceniu europejskim, zaufana osoba króla i wirtuoz dyplomacji...

11... Traktat hadziacki 1658 roku
Gdyby to się stało 20 lat wcześniej, to w ogóle nie było by powstania Chmielnickiego...

12... Niezgoda rujnuje
Przez niezgodę wszyscy zniknęli, sami siebie pokonali...

13... Epilog
Kolejne wydarzenia, po nieudanych próbach wprowadzenia Unii hadziackiej, były tragiczne...

PRAWDA HISTORYCZNA

14... Dziel i rządź. Rzeczpospolita Obojga Narodów: stereotypy ukraińskie
Cesarstwo, poprzez wykrzywione traktowanie historii, zasjało ziarna nieufności pomiędzy Polakami oraz Ukraińcami.

18... Korzeń problemu – w podręczniku szkolnym
Mit ukraiński powstał na podłożu antypolskim (prof. Natalia Jakowenko).

20... Szlachta i pomysły ukraińskiej niepodległości
Walka o ukraińską niepodległość pod czas wojny domowej stała się dla tych ludzi jakby psychologiczną kompensatą i rewanżem za upokorzenia przeszłości, w pewnej mierze zemstą Rosji i caratu.

22... Złota doba Rusi (Ukrainy). Jak się żyło Ukraińcom pod ręką króla polskiego między Unią w Krewie a Lublinie.

W Kijowie w domach najbiedniejszych mieszczan można było spotkać jedwab i przyprawy aromatyczne, które w Europie lub w Moskwie były dostępne tylko arystokracji.

GEOPOLITYKA

24... Bez wolnej Ukrainy nie ma wolnej Polski. Ukraińska koncepcja Giedroycia i Mieroszewskiego „O Giedroycia sporu nie ma” – zapewnia minister Radosław Sikorski w „Nowej Europie Wschodniej” (1/2010).

Za wolność waszą i naszą

W następnym numerze: 150 rocznica Powstania Styczniowego

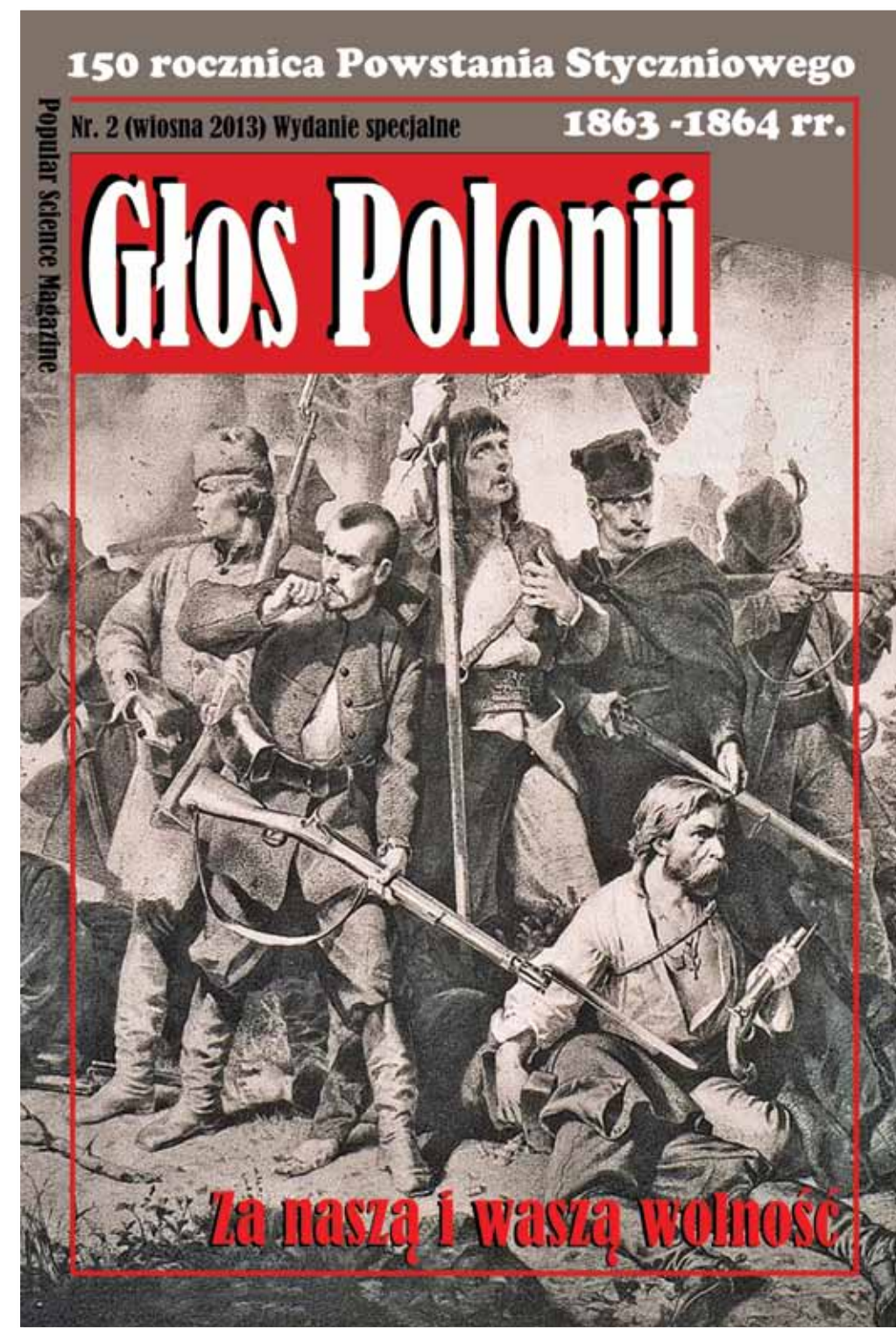
Z Manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego:

«Po strasznej hańbie niewoli, po niepojętych męczarniach ucisku Centralny Narodowy Komitet, obecnie jedyny legalny Rząd Twój Narodowy, wzywa Cię na pole walki już ostatniej... [...] Ty, który wczoraj byłeś pokutnikiem i mścicielem, jutro musisz być i będziesz bohaterem i olbrzymem! [...] Powstającej Ojczyźnie Twojej dasz bez zalu słabości i wahania, wszystką krew, życie i mienie, jakich od Ciebie zapotrzebuje. Do broni więc, Narodzie Polski, Litwy i Rusi, do bronią, bo godzina wspólnego wyzwolenia już wybiła, stary miecz nasz wydobyty, święty sztandar Orła, Pogoni i Archaniola rozwinięty».

Drugie wydanie naszego magazynu będzie poświęcone bohaterom walki narodowowyzwoleńczej. 22 stycznia będzie 150. rocznica Powstania Styczniowego 1863-64 rr. W tym powstaniu aktywnie uczestniczyli mieszkańcy Żytomierszczyzny. W szczególności: Apollo Korzeniowski, Edmund Różycki, Jarosław Dąbrowski, Zygmunt Siemakowski, Zygmunt Padlewski, Anna Pustowójówna i wielu innych naszych ziomków.

Oni wszyscy byli zaciągnięci przedstawiciele szlacheckich rodów dawnej Rzeczypospolitej. Więc jak prawdziwi szlachcice, iz poczuciem odpowiedzialności, oni rzucili się w wir walki o wolność i niepodległość... Oni nic nie bali się i nie myśleli o konsekwencjach. Bóg, Honor, Ojczyzna - wartości, dla których oni gotowi byli oddać swoje życie. W sytuacji prawie beznadziejnej oni walczyli za własną i naszą wolność. I w końcu wygrali, bo przecież wkrótce autokratyczne mocarstwo upadło, a Polacy, Litwini, Ukraińcy oraz inne narody otrzymały wreszcie wolność.

Musimy czcić pamięć rebeliantów Powstania Styczniowego i przypominać społeczeństwu o ich ofiarnym bohaterstwie. To jest nasza historia... Historia naszego kraju...

Poznajcie prawdę,

Potomkowie szlachty polskiej bronią honor swoich przodków i popierają procesy ożywienia pamięci narodowej na Żytomierszczyźnie.

Związek Szlachty Polskiej Союз Польської Шляхти

Natalia Kostecka-Iszczuk
(prezes Związku Szlachty Polskiej na
Żytomierszczyźnie).

- Proszę Państwa krótko opowiedzieć o swojej organizacji.

Natalia Kostecka-Iszczuk (Prezes organizacji):

- Każdy człowiek ma własną drogę do zrozumienia prawdy. Nasz kontakt z obiektywną historią odbył się przez studiowanie własnych rodowodów. Ten proces pogłębił wiedzę o tożsamości i dał możliwość kompleksowego przyjmowania wydarzeń historycznych.

Wkrótce, w wyniku dialogu i dyskusji z kolegami powstała grupa inicjatywna, która podjęła decyzję o utworzeniu stowarzyszenia potomków szlachty polskiej na Żytomierszczyźnie.

Nasza organizacja nazywa się „Związek szlachty polskiej”. Oficjalnie ona została zarejestrowana 2 grudnia 2010 roku. W ogóle, nasza grupa inicjatywna już od 2008 roku interesuje się historią I Rzeczypospolitej i romantyzmem eposu szlacheckiego.

Nasza organizacja jest zgrupowana dookoła grupy potomków szlachty polskiej. Większość członków naszej organizacji mają przodków polskiego szlacheckiego pochodzenia. Pragnę zauważyć, że nie uważamy się za szlachtę, ponieważ, niektórzy z naszych członków mają

stosunek do szlachty po rodowodzie matki, a nie ojca. Stąd, skupiamy się przede wszystkim na tym, że mamy przodków szlacheckiego pochodzenia, a nie na tym, że my sami jesteśmy właśnie szlachtą. Ponadto, drzwi naszej organizacji są otwarte dla wszystkich młodych Polaków i tych, którzy chcą dołączyć się do nauki i promocji języka polskiego, kultury i tradycji narodowych.

NIESTETY, PRAWDZIWA HISTORIA BYŁA ZAKŁÓCANA PRZEZ IDEOLOGIE.

- Czym państwa organizacja wyróżnia się na tle innych stowarzyszeń polonijnych na Żytomierszczyźnie?

Włodzimierz Iszczuk-Żółkiewski (rzecznik prasowy):

- Bronimy honor swoich przodków. Od początku działalności "Związek szlachty polskiej" postawił sobie za cel zorganizować dyskusje publiczne, w wyniku którego zostaną zneutralizowane zniekształcone stereotypy historyczne, które skłócają Polaków i Ukraińców.

Przez wiele lat, szlachta polska była przedmiotem wojny ideologicznej. W ciągu ostatnich dwustu lat społeczeństwu ukraiń-

skiemu były narzucane stereotypy subiektywne, które zniekształcają pamięć historyczną. Czas przebywania w Wielkim Księstwie Litewskim i Rzeczypospolitej, w ukraińskich podręcznikach z historii są często interpretowane jako „ciemne wieki ucisku Ukraińców przez litewskich i polskich feudałów”. Na skutek ukraińska pamięć historyczna jest daleka od europejskiej tolerancji.

My chcemy zmienić fałszywe stereotypy i będziemy dążyć do upowszechniania prawdy historycznej. Ponieważ, szlachta polska żadną miarą nie była gorsza elit europejskich państw owych czasów.

Dla tego chcemy przypomnieć społeczeństwu o wielkim wniosku szlachty polskiego pochodzenia w rozwój kultury, gospodarki i edukacji naszego kraju. Chcemy, aby młodzież polska i ukraińska poznała prawdę o historii swoich przodków. Właśnie prawdę, a nie subiektywną, jednostronną i emocjonalną propagandę.

- Co robicie, aby zrealizować własne cele?

Włodzimierz Iszczuk-Żółkiewski:

- Zwracamy się z propozycjami do władz i samorządów, publikujemy artykuły w prasie, bierzemy udział w

a prawda was wyzwoli

programach telewizyjnych, stworzyliśmy szereg stron internetowych, przeprowadzamy prezentacje, prezentujemy dzieciom książki polskich klasyków oraz książki o zwycięstwach polsko-ukraińskich, organizujemy prezentacje wystaw poświęconych wspólnej historii. Podtrzymujemy kontakty z naukowcami, przygotowujemy konferencje, okrągłe stoły i warsztaty z udziałem studentów i dziennikarzy.

- Na odbiór przez jaką grupę społeczeństwa jesteście ukierunkowani? Z kim chcielibyście współpracować w pierwszej kolejności?

Natalia Kostecka-Iszczuk:

- Jesteśmy organizacją młodzieżową. Dlatego naszymi głównymi grupami docelowymi są studenci i twórcza młodzież. Młodzi ludzie zazwyczaj lepiej przyjmują postępowe idee.

Oni inaczej spostrzegają świat. Ponieważ, nie są obciążeni niepotrzebnymi uprzedzeniami, nie są zaślepieni propagandą, szybko postrzegają bezstronną i obiektywną informację. Generalnie, młodzieżowe środowisko studenckie jest idealne dla promocji wartości polsko-ukraińskiego pojednania, porozumienia i zbliżenia.

JESTEŚMY PRZECIW KSENOFOBII.

Pozostałe grupy docelowe to są naukowcy, działacze społeczni, politycy, dziennikarzy i artyści. Chcemy za ich pomocą popularyzować przyjazne stosunków między różnymi grupami etnicznymi i narodowymi: Polakami, Ukraińcami, Białorusinami, Rosjanami, Żydami...

Jednocześnie, jesteśmy przeciwni znie-

kształconej propagandzie historycznej, która dzieli i kłóci Polaków i Ukraińców.

- Czego, jako organizacja społeczna, najpierw pragniecie i o czym marzycie?

Włodzimierz Iszczuk-Żółkiewski:

- Pragniemy likwidować przeszkody i barykady, które dzielą Polaków i Ukraińców. Marzymy, żeby wszystkie subiektywne stereotypy przeszłości znalazły swoje miejsce w muzeum historycznego kłamstwa i manipulacji.

Marzymy, by kraje następcy historycznej Rzeczypospolitej zrzuciły wreszcie ciężar wrogości nabytej z zewnątrz. Pragniemy, by niepodległe: Polska, Ukraina, Białoruś i Litwa rozwijały równoprawne i przyjazne stosunki międzypaństwowe. Wreszcie, naród ukraiński wyraża chęć wstąpienia do Unii Europejskiej, gdzie nie ma miejsca nienawiści i nietolerancji.

Żyjemy w unikalnym europejskim mieście i regionie. Tutaj przecinają się różne kultury i cywilizacje. Właśnie, ten region zamieszkuje największa za liczebnością polska społeczność na Ukrainie. Jest wiele mieszanych polsko-ukraińskich rodzin. Niektórzy Polacy zachowali tożsamość narodową i kulturę w całości, inni pamiętają o pochodzeniu polskim na poziomie zachowania wiary i tradycji, a niektórzy tylko pamiętają, że są Polakami z pochodzenia swoich przodków. Lecz wszyscy, bez wyjątku potrzebują więcej informacji na temat języka, kultury i tradycji narodowych.

W związku z tym, pro-

pagowanie szacunku dla swoich przodków, nauka języka ojczystego, kultury, tradycji i duchowości – muszą stać się atrybutami edukacji świadomego, wolnego, godnego i kulturalnego człowieka. Człowieka, który będzie wspierać tolerancyjne społeczeństwo europejskie. Społeczeństwo pozbawione psychologii zniewolenia, nietolerancji i nienawiści.

SPOŁECZEŃSTWO URAŻONE HISTORYCZNĄ AMNEZJĄ DEGRADUJE. CZŁOWIEK, KTÓRY ZAPOMINA JĘZYK I DUCHOWOŚĆ SWOICH PRZODKÓW TRACI DUSZĘ ...

Natalia Kostecka-Iszczuk:

- Ci, którzy zapominają o historii, kulturze i tradycji swoich przodków, niszczą trójjedność relacji przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, tracą własne korzenie i zdolność do samodzielnego myślenia. Dla mistrzów manipulacji świadomości, tacy ludzie stają się łatwym łupem i bez wszelkich wysiłków przekształcają się w postuszných i bezwolnych niewolników.

Naród, który traci pamięć historyczną, skazany jest na zapomnienie. Dlatego „Związek Szlachty Polskiej” na Żytomierszczyźnie podnosi sztandary z hasłem „Bóg, Honor, Ojczyzna!” i ogłasza wojnę ośrodkom duchowej ignorancji, nietolerancji i kłamstwa! „Poznajcie prawdę - mówi Pan Jezus - a prawda was wyzwoli”...

Wywiad wzięła
Anna Denisiewicz

Włodzimierz Iszczuk-Żółkiewski
(redaktor naczelny czasopisma "Głos Polonii").

Natalia Kostecka-Iszczuk,
Prezes Związku Szlachty Polskiej.

Związek Szlachty Polskiej będzie dążyć do upowszechniania prawdy historycznej. Będziemy promować idei pojednania i zrozumienia, tolerancji i konsensusu społecznego. Postanowiliśmy przekazać w darze bibliotece szkolnej album „Ukraina i Polska: jedność broni przez wieki”, gdzie uwagę czytelnika skupia się na wspólnych polsko-ukraińskich zwycięstwach w obronie Europy. Książka ta niszczy zniekształcony mity i stereotypy o "wrogości wiecznej" i skupia się na fakty polskiego i ukraińskiego braterstwa w obronie Europy.

Chcemy, aby dzieci poznały prawdę o historii stosunków polsko-ukraińskich, aby młodzież miała dostęp do alternatywnych informacji. Dostęp do uniwersalnych wartości chrześcijańskich i ideałów europejskiej tolerancji. Przecież żyjemy w wyjątkowym regionie Europy. Tutaj krzyżują się różne religie, kultury i cywilizacje. Ta ziemia powinna być przykładem tolerancji i harmonii między grupami etnicznymi. Musimy wykorzystać w przyszłości najlepsze, co było między dwoma narodami w przeszłości. Ponieważ przyszłość narodów polskiego i ukraińskiego - we wspólnym europejskim domu.

Książka łączy narody

Związek Szlachty Polskiej na Żytomierszczyźnie prezentował serię książek dla biblioteki Żytomierskiej szkoły im. Jarosława Dąbrowskiego.

- Michał Dzingilewski, marszałek sejmiku Związku Szlachty Polskiej na Żytomierszczyźnie.

Impreza została zorganizowana 24 lutego przez Żytomierski Obwodowy Związek Szlachty Polskiej. W akcji uczestniczyli również dyrektor, nauczyciele i uczniowie szkoły. Biblioteka szkoły otrzymała w darze książki polskich klasyków, przetłumaczone na język ukraiński. W szczególności książki Henryka Sienkiewicza, Adama Mickiewicza, Andrzeja Sapkowskiego i Stanisława Lema. Młodsze dzieci otrzymały książki Juliana Tuwima, Grzegorza Kasdepke i Jana Twardowskiego.

Ponadto fundusz biblioteki szkolnej otrzymał doskonale ilustrowany album „Ukraina i Polska: jedność broni przez wieki”, który koncentruje czytelników na polsko-ukraińskich zwycięstwach w obronie Europy. Album niszczy zniekształcenia, mity i stereotypy o "wrogości wiecznej" i skupia się na braterstwie polskich i ukraińskich żołnierzy. Biblioteka szkolna otrzy-

mała również elektroniczny dodatek do tej książki – CD-kolekcje „Polsko-ukraińskie braterstwo broni”.

Dzieci witały gości śpiewami i wierszami w języku pol-

skim. Uczniowie i nauczyciele otrzymali także prezenty - pamiątki Związku Szlachty Polskiej. To wszystko wydawało się wzruszające, niemal jak rodzinne wydarzenie.

Ilustrowany album „Ukraina i Polska: jedność broni przez wieki”

W Żytomierzu otwarto wystawę „Równi z Równymi”

Gdyby Ugodę Hadziacką zawarto nie w roku 1658, a 20 lat wcześniej, do powstania Chmielnickiego w ogóle by nie doszło – powiedziała prof. Teresa Chynczewska-Hennel z Uniwersytetu Warszawskiego.

26 czerwca 2012 w Domu Polskim w Żytomierzu otwarto wystawę „Równi z Równymi”, poświęconą Ugodzie Hadziackiej. Organizatorzy - Związek Szlachty Polskiej na Żytomierszczyźnie.

W prezentacji wzięli udział dostojni goście – konsul Rzeczypospolitej Polskiej w Winnicy pan Wojciech Mrozowski, doktor habilitowany nauk historycznych Joan Jarmoszyk, doktor nauk historycznych Piotr Natykacz, sponsor projektu Waleriusz Michalski oraz prezes Związku Szlachty Polskiej na Żytomierszczyźnie pani Natalia Kostecka-Iszczuk.

Konsul RP w Winnicy Wojciech Mrozowski złożył gratulacje organizatorom i uczestnikom wystawy. Zauważył, że dziś ważne jest, aby przypomnieć

Od lewej do prawej: doktor nauk historycznych Piotr Natykacz, doktor habilitowany nauk historycznych Joan Jarmoszyk, doktorantka z historii i prawa Julia Nowicka, konsul Rzeczypospolitej Polskiej w Winnicy pan Wojciech Mrozowski, prezes Związku Szlachty Polskiej na Żytomierszczyźnie Natalia Kostecka-Iszczuk, sponsor projektu Waleriusz Michalski, członek sejmiku Wacław Dzingilewski oraz Alla i Tetiana Kostecki.

społeczeństwu karty historii, które nie dzielą a jednoczą narody polski i ukraiński. Przedstawiciele Żytomierskiego Państwowego Uniwersytetu im. I. Franki – doktor habilitowany nauk

historycznych Joan Jarmoszyk oraz doktor nauk historycznych Piotr Natykacz opowiedzieli o wybitnych mieszkańcach Żytomierskiego Uniwersytetu im. I. Franki – doktor habilitowany nauk

którzy podjęli wielki projekt przekształcenia Rzeczypospolitej w Państwo Trzech Wolnych i Równych Narodów. Naukowcy podziękowali organizatorom za ciekawy projekt historyczny.

NATALIA KOSTECKA-ISZCZUK

Świadomie wybraliśmy na czas prezentacji drugą połowę czerwca, kiedy Ukraina i Polska wspólnie przeprowadzają mistrzostwa EURO-2012, – mówi organizatorzy. Oba nasze kraje stały się przedmiotem zainteresowania całej Europy i ośrodkiem europejskiej piłki nożnej.

W tym momencie chcemy przypomnieć o wspólnej historii Polski i Ukrainy. Historii, która jednocy obydwie nasze narody: Polaków i Ukraińców, a której twórcami byli nasi rodacy, także mieszkańcy Żytomierza. Chcemy również przypomnieć wielki europejski projekt z XVII

wieku oraz początki nowożytnej ukraińskiej idei państwowej. Jej autorem był Jerzy Niemirycz – szlachcic, urodzony w Czerniachowie koło Żytomierza. Wystawa „Równi z równymi” opowiada o Ugodzie Hadziackiej z 1658 roku.

„Gdyby zawarto ją 20 lat wcześniej, do powstania Chmielnickiego w ogóle by nie doszło – powiedziała prof. Teresa Chynczewska-Hennel z Uniwersytetu Warszawskiego. Nie ma co do tego wątpliwości, nie byłoby takiej potrzeby, ponieważ, zgodnie z ugodą, Ukraina stałaby się oddzielnym księstwem we wspólnocie wolnych

i równych państw Rzeczypospolitej – Konfederacji Wolnych Ludów, która mogła stać się prototypem współczesnej Unii Europejskiej. Niestety, historia wybrała inny scenariusz...

Przyczyny niepowodzenia to zewnętrzne wpływy i brak spójności społecznej. Jest takie powiedzenie: „Zgoda buduje, niezgoda rujnuje”. Trzeba przyznać, że brak jedności i zrozumienia zrujnowały wielką szansę dla Polski i Ukrainy w XVII wieku... Niestety, dla Ukrainy ten problem jest aktualny i do dziś... Wschodni sąsiad Polski ciągle stoi na rozdrożu. Wybór geopolityczny i cywilizacyjny

wciąż nie został dokonany... Europa czy Azja...

To zresztą nie tylko ukraiński problem. Dotyczy on stabilności i bezpieczeństwa w całej Europie. Dlatego nasza wystawa jest teraz bardzo aktualna. „Historia jest nauczycielką życia” – mówili starożytni Rzymianie. Niestety, jesteśmy uczniami nierozważnymi. Raz po raz powtarzamy stare błędy. Nie myśląc o skutkach... Chcemy, naszą wystawą zachęcać ludzi do zastanawiania się nad skutkami. Skutkami, które czasem powodują niezgodę w wyborze strategicznego cywilizacyjnego wektora młodego kraju...

Wolni z wolnymi. Równi z równymi

Historia - jest nauczycielem życia

*Historia magistra vitae est!
łacińskie przysłowie*

Starożytna łacińska sentencja mówi, że "Historia - jest nauczycielką życia"... Na Ukrainie pewne siły dokładają wszelkich wysiłków abyśmy z tą "nauczycielką" nie zapoznali się.

Po kolejnym zwycięstwie nad nowym narodem, Juliusz Cezar powiedział do swoich dowódców: "Czy uważacie, że zdobyliśmy ich kiedy zajęliśmy ich ziemi swoimi legionami? Nie! Zwyciężyliśmy ich tylko wtedy, kiedy będziemy pisać ich historię".

„Historię piszą ci, którzy wieszają bohaterów” - tymi słowami zaczyna się film Mela Gibsona "Walczone serce" (Braveheart). Udana ekspresja słynnego reżysera trafnie odzwierciedla problem celowego zniekształcenia prawdy historycznej, wysiłkami tych, którzy pragną orzec zgodnie z zasadą "dziel i rządź".

Historia jednoczy narody. Ponad 400 lat, od czasów Unii w Krewie (1385 r.) i Lublinie (1569 r.) do drugiego rozbioru Rzeczypospolitej w 1793 roku, Żytomierz i prawobrzeżna Ukraina przebywali pod władzą królów polskich.

Historię Ukrainy i Żytomierza w XIX wieku, pisali na zamówienie tych, którzy zmasakrowali polski i ukraiński ruch narodowy-zwolenicy. Tych, którzy zorganizowali zabójstwo Jerze-

go Niemirycza. Tych, którzy prześladowali Iwana Mazepę i Andrzeja Wojnarowskiego. Tych, którzy powiesili Zygmunta Sierakowskiego, prześladowali Jarosława Dąbrowskiego, Hannę Pu-

stowojtowną oraz wielu innych polskich i ukraińskich bohaterów. Cel tej "historii" - skłócić i podzielić braterskie narody i narzucić opresyjne dominację trzeciej siły.

Ukraińskie porzekadło mówi że "Cudzymi rękami łatwo zgarnąć gorące węgle". Podburzanie do nienawiści etnicznej pomiędzy Polakami i Ukraińcami, w ciągu ostatnich dwustu lat, było głównym narzędziem tworzenia polityki cesarskiej w kierunku wschodnio-europejskim. Polityki, która wielokrotnie prowadziła do okropnych dramatów dla ludności polskiej i ukraińskiej. Ale nadszedł czas zdjąć opaskę z oczu, ponieważ, jak mówi Pismo: "jeśli ślepy prowadzi ślepego, obaj wpadają do dołu"...

Kiedy ślepy prowadzi ślepego, obaj wpadają do dołu. Nadszedł czas, aby zdjąć powłokę z oczu.

Rzeczpospolita Trojga Narodów

Europejski projekt XVII stulecia

W 1658 roku w Hadziaczu została podpisana unia przekształcająca Rzeczypospolitą na federację Trojga Narodów - Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego i Wielkiego Księstwa Ruskiego. Autorem tego projektu był Jerzy Niemirycz - szlachcic urodzony w Czerniachowie koło Żytomierza.

Precedens utworzenia Wielkiego Księstwa Ruskiego w roku 1658 był świetnym projektem europejskim dla Ukrainy. Jego wcielenie mogło doprowadzić do utworzenia wczesnomodernistycznego państwa, które mogło wejść do związku (sojuszu) trojga wolnych narodów, który był prototypem współczesnej Unii Europejskiej.

Mimo, iż Wielkie Księstwo Ruskie przetrwało tylko pół roku, jego idea stała się drogowskazem i napęłała ogniem serca następnych pokoleń Ukraińców...

1658 r., sierpień 16. - Unia, ustanowiona z rozkazem mł. Ławry. 1658 rok, wrzesień 16. - Umowa hadziacka zawarta z Kozakami (AGAD. ASK. LL. ks. 33. k. 15v-20).

- Portret słowackiego fotografa (Jan Varchola) „Hetman” («The Lord of Sadmier»).

Jerzy Niemirycz - prawdziwy Europejczyk

Klamry – herb Jerzego Niemirycza.

Szlachcic, potężny magnat, człowiek o doskonałym wykształceniu europejskim, zaufana osoba króla, wirtuoz dyplomacji, generał szwedzki, pułkownik kozacki i, zresztą, kanclerz Wielkiego Księstwa Ruskiego Jerzy Niemirycz był prawą ręką hetmana Iwana Wyhowskiego, w czasach gdy los podarował Ukraincom pierwszą szansę utworzyć własne państwo wspólnie z wykształconymi i progresywnymi narodami europejskimi...

Warto by zgodzić się z oceną Natalii Jakowenko doktora

Don Kichot, ukraiński muszkieter, prawdziwy Europejczyk, człowiek, który wyprzedzał swoje czasy... Naszego rodaka - autora tego projektu - publicyści ukraińscy nazywali różnie... I jest to słuszne, ponieważ był człowiekiem niezwykle utalentowanym i wszechstronnym... A jego burzliwe życie rycerskie było wypełnione niesamowitych przygód godnych powieści literackiej.

habilitowanego nauk historycznych, profesora Akademii Kijowsko-Mohylańskiej, która pisała, że: "Konwersja Niemirycza była szczytem utwierdzenia Państwa Kozackiego".

Natalia Jakowenko, prof. Akademii Kijowsko-Mohylańskiej:

"Otoczenie Wyhowskiego w tym czasie wyglądało imponująco. Oprócz sprawdzonej starszyny Bohdanowej do stolicy hetmańskiej za kilka tygodni przed śmiercią Chmielnickiego przeniósł się człowiek, którego dosłownie można odnieść do najjaśniejszych postaci tej doby, bogatej na wielkoskalowe figury. Jerzy Niemirycz (1612-1659) pochodził z prastarej pańskiej rodziny Kijowszczyzny i należał do najbogatszych arystokratów Rzeczypospolitej.

Ochrzczony w protestantyzmie, do wyznania którego nawrócił się jego ojciec, Niemirycz

w młodości otrzymał świetne wykształcenie najpierw w Akademii Rakowskiej, następnie na uniwersytecie w Lejdzie, Amsterdamie, Oxfordzie i Cambridge.

Na końcu studiów w Sorbonie, młody człowiek opublikował w Paryżu w języku łacińskim własny utwór pod nazwą "Zwiad o wojnie moskiewskiej", w którym dokonano analizy porównawczej ustroju politycznego Księstwa Moskiewskiego i Rzeczypospolitej (...)

Konwersja Niemirycza była szczytem utwierdzenia Państwa Kozackiego, a sojusz dwóch tak doświadczonych w polityce mężów, jak Niemirycz i Wyhowski, wzmocnił zademonstrowaną w Korsuniu jedność starszyny, obiecywał sprzyjające perspektywy na przyszłość".

Pod czas pobytu w Holandii i Szwajcarii, Niemirycz był pod

wrażeniem tolerancyjnych społeczeństw europejskich zabezpieczających prawa obywatelskie i wolności religijne. Stąd jego przychylność do republikańskiej formy rządów i ustroju federalnego państwa w formie sojuszu demokratycznego republik. Niemirycz pragnął zaprowadzić podobną formę rządów w Ukrainie, dlatego kategorycznie nie chciał orientować się na jedynowładczą i despotyczną Moskwę.

Rzeczpospolita Trojga Narodów - Średniowieczny prototyp Unii Europejskiej.

Traktat hadziacki 1658 roku

Gdyby to się stało 20 lat wcześniej, to w ogóle nie było by powstania Chmielnickiego – powiedziała prof. Teresa Chynczewska-Hennel z Uniwersytetu Warszawskiego.

Król Jan II Kazimierz Waza (nowoczesny obraz Igora Myszkieвича).

"Jesteśmy urodzeni w wolności, wychowani w wolności, i jak wolni ludzie obecnie powracamy ku niej. Jesteśmy gotowi umierać za nią razem z całą naszą Ojczyzną. Wolność była naszą zachętą, głębią, którą nie rozerwały ani różnica w językach, ani nawet religia", - te słowa, w kwietniu 1659 roku, wygłosił z trybuny warszawskiego Sejmu kanclerz Wielkiego Księstwa Ruskiego Jerzy Niemirycz.

Pół roku wcześniej, 16 września 1658 roku, zebrała się Rada Kozacka. Odświętnie przystrojona starszyna w swoich klejnotach - setnicy i pułkownicy Wojska Zaporoskiego - słuchali zapalczywie przemówienie wysłannika polskiego króla.

Kazimierz Beniewski, dyplomata Rzeczypospolitej:

"Przysięśmy prosić was o zjednoczenie, aby razem ratować Ojczyznę, razem sławę zdobywać. Już spróbowaliśmy i polskich, i moskiewskich (po 1653 roku) rządów, spróbowaliśmy woli i niewoli. Kiedyś mówili: "Zli Polacy", a teraz prawdopodobnie powiecie: "A Moskal jest jeszcze gorszy!"...

Co doprowadziło naród ukraiński do jarzma moskiewskiego? Wiara? Nieprawda! U was wiara jest grecka, a u Moskwy - moskiewska. Moskale tak wierzą, jak im car powie. I trzyma Mo-

dożywotnie i zatwierdzony przez króla. Wprowadzały się stanowiska państwowe kanclerza, marszałka i skarbnika. Władza sądownicza należała Wyższemu Trybunałowi Sądowemu.

Język ukraiński otrzymywał status oficjalnego. Planowało się utworzenie mennicy dla karbowania własnej jednostki pieniężnej.

Miało być utworzone sześćdziesiąt tysięcy żołnierzy. Gwarantowały się wszystkie przywileje i prawa kozaków. Corocznie 100 Kozaków, z przedstawienia hetmana, mieli otrzymywać tytuł szlachecki.

Zabezpieczała się wolność religijna. Wierzący różnych konfesji uzyskiwali jednakowe równe prawa. Kijowski metropolita prawosław-

ny razem z pięcioma biskupami prawosławnymi otrzymywał miejsca we wspólnym senacie Rzeczypospolitej.

Umowa obejmowała utworzenie dwóch uniwersytetów. Poza tym, Księstwo miało prawo założyć akademię prawosławną, sieć średnich zakładów edukacyjnych - kolegów i nieograniczoną ilość szkół podstawowych. W Księstwie zapewniała się wolność słowa i miało być założono szereg drukarni.

Teresa Chynczewska-Hennel, profesor Uniwersytetu Warszawskiego:

"To (Wielkie Księstwo Ruskie - uwaga) miało być absolutnie samodzielną składową Rzeczypospolitej. Kozacy powracali do państwowego organizmu Rzeczypospolitej jak "wolni do wolnych, równi do równych". Przypominam, te słowa z unii hadziackiej, ponieważ nawoływały do słów Unii Lubelskiej 1569 roku. (...) Gdyby to się stało 20 lat wcześniej, to w ogóle nie było by powstania Chmielnickiego".

Prof. Tetiana Tairowa-Jakowlewa z Uniwersytetu Sankt Petersburgskiego powiedziała, że "Unię hadziacką można porównać tylko z Konstytucją Pyłypa Orłyka".

1658 r., wrzesień 16. - Ukrota, ukończona z uczestnikami pod Tscherniwem 1658 rok, września 16. - Ukrota hadziacka zawarta z Kozakami (AGAD. ASK. LL. k. 33. k. 15v-20).

skwa was, Kozaków, tylko dopóki nas, Polaków, waszą krwią wywalczy. A potem zapędza was aż do Białej Góry, a Ukrainę osiedla chłopami moskiewskimi. Więc mamy wspólny cel z wami, wy - nas, a my - was będziemy ratować".

Przemówienie polskiego posła zostało zaaprobowane przez Kozaków i, po omawianiu, przedstawiciele każdego pułku podpisali projekt umowy, według której Ukraina, pod nazwą Wielkiego Księstwa Ruskiego, obok Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, została trzecim równoprawnym subiektem Rzeczypospolitej.

Zgodnie z Traktatem hadziackim, do składu Wielkiego Księstwa Ruskiego weszły województwa kijowskie, bractawskie i czernihowskie.

Miał być dokonany trójpodział władzy. Najwyższym organem ustawodawczym miało stać się Zgromadzenie Narodowe. Na czele władzy wykonawczej hetman, który miał być wybierany

Jan Wyhowski - szlachcic polski, hetman wojska zaporoskiego, następnie hetman Księstwa Ruskiego i w końcu wojewoda kijowski (Portret nieznanego malarza przed 1664 rokiem).

Niezgoda rujnuje

*Przez niezgodę wszyscy zniknęli,
sami siebie pokonali (Iwan Mazepa)*

Oczywiste, że projekt ten był sprzeczny z geostrategicznym planem Moskwy, która naraz, za pomocą swoich agentów, sprowokowała konflikty wewnętrzne pomiędzy kozacką starszyzną i hołotą. Skończyło się to buntem pułkownika połtawskiego Martyna Puzkara i atamana koszowego Jakuba Barabasza, który w maju 1658 roku został stłumiony przez Wyhowskiego.

Rzecz jasna, że Moskwa, sięgając waśni i kłótnie, rozpoczęła tajemną wojnę na zniszczenie autonomii ukraińskiej rękami Ukraińców. I taki podstęp niezwykle oburzał zdecydowaną większość starszyzny.

1658 rok, wrzesień [...]. Hramota cara moskiewskiego Aleksego Michajłowicza do Kozaków Ostrohozka. (ЦДІАК України, ф. 1789, он. 1, спр. 1, арк. 1)

Tymczasem, 21 kwietnia 1658 roku, stutysięczne wojsko moskiewskie otoczyło Konotop. Próby zdobycia miasta szturmem obaliły się. Natomiast, 29 czerwca 1659 roku, moskowity zostały do szczytnie pokonane przez wojska i sojuszników Wyhowskiego i Niemirycza. Kiedy wieść o tej porażce doszła do Moskwy, miasto objęła rozpacz i panika.

S.M Sołowiow, historyk, profesor Uniwersytetu Moskiewskiego:

"Kwiat moskiewskiej kawalerii, co odbył szczęśliwe pochody w latach 1654 i 1655, zginął w jeden dzień, i już nigdy po tym car moskiewski nie był w stanie wy-

Bitwa pod Konotopem (8 lipca 1659).

wieść na pole takiego świetnego wojska. W ubraniu żałosnym wyszedł car Ołeksij Mychajłowycz do narodu i strach objął Moskwę. (...) Po zdobyciu tylu miast, po zdobyciu stolicy litewskiej carskie miasto zadrżało za własne bezpieczeństwo: w sierpniu według ukazu monarchy ludzie wszystkich warstw pośpieszali na prace ziemne dla umocnienia Moskwy. Sam car z bojarami często był obecny przy pracach; mieszkańcy otaczających okolic z rodzinami, dobytami napelniali Moskwę, i chodzila pogłoska, że monarcha odjeżdża za Wołgę, za Jarosław".

Lecz, czego nie udało się cudzoziemcom, to dokonali swoi. Pomimo zwycięstw i perspektyw, Moskwie mimo wszystko udało się zasieć kłótnie. Swawola, ambicje, zawzięcie i niezgoda zburzyły wszystkie progresywne i perspektywiczne projekty.

W środku wojny konotopskiej, lewobrzeźni pułkownicy, znów odważyli się rzucić wezwanie hetmanowi. Stanął na czele buntu pułkownik Tymofij Ciuciura. A posterunkami buntu stały się

miasta Romny, Hadiacz, Łochwycia i Połtawa. Tak więc u Hetmana okazał się wróg z tyłu.

Ponadto, przykra wieść z Warszawy o tym, że Sejm uciął tekst Unii hadziackiej rozczarowała nawet niektórych sojuszników Wyhowskiego. Wśród niezadowolonych był nawet zaufany do hetmana pułkownik Iwan Bohun. Zmieszanie, chaos, waśni i kłótnie objęły Ukrainę.

Niedokuczającym ciosem stała się dywersja dokonana przez atamana Iwana Sirko. Przecież, głównymi sojusznikami Ukraińców w wojnie konotopskiej byli Tatarzy z Ułus Nogai Hordy. Otóż, Sirko uderzył w bezbronny tył sojuszników Wyhowskiego. Zatem, po triumfie w Konotopu, chan z hetmanem byli zmuszeni opuścić główny teatr działań wojсковych i powrócić na południe, żeby ratować ludność sojuszników.

Korzystając ze sposobności, przywódca piątej kolumny pro-moskiewskiej Tymisz Ciuciura, razem z pułkownikami Jakimem Somkom i Wasilijem Zołotarenko uderzyli po nielicznych dru-

Obraz Artura Orlenowa (2008 r.).

żynach, zostawionych przez Wyhowskiego dla obrony Czernihowszczyzny.

Podczas tych wydarzeń, na początku sierpnia 1659 roku, w jednym z bojów lokalnych z buntownikami był zabity Jerzy Niemirycz..., człowiek elegancki, arystokratyczny i wykształcony, który mógł zmienić przebieg historii

Ukrainy i Wschodniej Europy.

Igor Hyrycz, doktor nauk historycznych

"Z jego śmiercią w ogóle wiąza niepowodzenie Wyhowskiego. Taka też śmierć była dosyć symboliczna. Zginął od rąk Ukraińców. Został zabity przez hołotę.

Można powiedzieć, że z końcem Niemirycza zaczął się koniec

Kozak (Zaporoziec), obraz Antina Manastyrskiego XIX w.

Zaporozcy piszący list do sułtana – obraz rosyjskiego malarza Ilji Riepina (1880 - 1891).

ZAPOROZCY PISZĄCY LIST DO SUŁTANA – OBRAZ ROSYJSKIEGO MALARZA ILJI RIEPINA (1880 - 1891). IWAN SIRKO - JEDNA Z CENTRALNYCH POSTACI PŁÓTNA. ROSJANIE LUBIĄ TĘ HISTORIĘ, BO DYWERSJA SIARKA URATOWAŁA MOSKWĘ OD OSTATECZNEJ KLĘSKI W 1659 ROKU.

szeregu tych arystokratów, którzy przeszli na stronę Chmielnickiego i poparli bunt, chcąc stworzyć sytuację bez orientacji na Rosję. Właściwie, ten człowiek orientował się na Europę".

Teresa Chynczewska-Henel, profesor Uniwersytetu Warszawskiego:

"Los był okrutny i paradoksalny do twórców tego świetnego projektu. Mówię świetny projekt, bo gdyby Unia hadziacka została zrealizowana, czyli Rzeczpospolita Trojga narodów, a mia-

moim zdaniem historia Polski i Ukrainy była by całkiem inna".

Prawie czterdzieści lat po tych niezwykłych wydarzeniach, następcą polityczny Wyhowskiego i Niemirycza napisze w swojej Dumie takie słowa:

Iwan Mazepa, hetman Lewobrzeżnej Ukrainy

*"Nie ma miłości, nie ma zgody
Od Żółtej wziąwszy Wody,
Przez niezgodę wszyscy zniknęli
Sami siebie pokonali".*

Te słowa lakonicznie charakteryzują tragedię Wielkiego Księstwa Ruskiego i, w ogóle, Rzeczypospolitej trojga narodów.

EPILOG

Sto lat później słowa Kazimierza Beniewskiego spełniły się. Rosyjska cesarzowa Katarzyna II, wykorzystawszy Kozaków podczas podboju Chanatu Krymskiego, dostojnym sposobem im wywdzięczyła... Ona podstępnie rozgoniła Sicz Zaporoską, a ostatniego atamana koszowego Piotra Kałnyszewskiego zamurowała i zamęczyła w Sołowieckim więzieniu.

Z czasem, ukazem Katarzyny II na Ukrainie zostało wprowadzone całkowite niewolnictwo chłopskie do nie-spotykanych dotąd rozmiarów (chłopi w odróżnieniu od pańszczyzny, kilka dni na tydzień, jak było przy Polsce, stawały się pełną własnością właścicieli ziemian).

W zмовie z Austrią i Prusami, Rosja rozdzieliła osłabioną wewnętrznymi zatargami i wojnami Rzeczpospolitą. Zaczęła się ciemna doba niewolnictwa i despotii na niwach całej Wschodniej Europy...

Kolejne wydarzenia były tragiczne...

Dziel i rządź

Rzeczpospolita Obojga Narodów:

Po pewnej ilości powstań narodowo-wyzwoleńczych XIX stulecia, władza cesarska poprzez oświatę, literaturę, kulturę oraz wykrzywione traktowanie historii, zasjała ziarna nieufności pomiędzy Polakami oraz Ukraińcami. Taka polityka dała obfite plony. W ciągu ostatnich dwustu lat mity historyczne mocno zakorzeniły się w świadomości Ukraińców...

"Unia Lubelska". Obraz Jana Matejki (1869 r.).

Poglądy na Pierwszą Rzeczpospolitą lub jak ją niekiedy nazywają Rzeczpospolitą Obojga Narodów w Polsce i na Ukrainie wyraźnie się różnią. Jeżeli dla Polaków Pierwsza Rzeczpospolita jest przedmiotem dumy, to przez Ukraińców owe państwo jest spostrzegane jako cudze i wrogie.

Pewnie nie ma sensu wyjaśniać który z poglądów bardziej odpowiada prawdzie historycznej. W tym przypadku akurat mamy dwie „prawdy” narodowe, które nie odpowiadają jedna drugiej. Obydwie strony wytworzyły odnośnie Pierwszej Rzeczpospolitej pewne mity, stereotypy. Nie będziemy omawiać stereotypy polskie, lecz zatrzymajmy się na stereotypach ukraińskich.

Bez wątplenia owe stereotypy są negatywne. I powstały one w konkretnych warunkach historycznych.

Więc na te warunki chcemy przede wszystkim zwrócić uwagę.

Jednym z pierwszych i czołowych czynników tworzenia u Ukraińców negatywnych stereotypów w stosunku do Rzeczpospolitej były wojny prowadzone między tym krajem oraz ukraińskimi Kozakami. One tworzyły u Ukraińców przedstawienie o Rzeczpospolitej jako o wrogu, co z kolei znalazło odbicie w kozackich kronikach końca XVII – XVIII w. Przy czym Rzeczpospolita była traktowana przez Ukraińców jako wroga Polska.

WOJNA INFORMACYJNA

Zwiększenie negatywu w stereotypach Ukraińców w stosunku do Pierwszej Rzeczpospolitej odbyło się w XIX wieku. W pewnej mierze temu sprzyjały polskie powstania z 1830-1831 r. oraz 1863-

64 r. Po powstaniu 1830-1831 r. władza rosyjska pragnąc odwrócić ludność ukraińską od sojuszu z Polakami dokonała pewnej liczby przedsięwzięć. W tym okresie odbyła się likwidacja na Wołyniu cerkwi uniackiej i przymusowo narzucono rosyjski wariant prawosławia. Również w znacznej mierze ograniczono działalność kościoła katolickiego na Prowobrzeżnej Ukrainie.

Były likwidowane polskie jednostki edukacyjne, np. Wyższe Gimnazjum Wołyńskie (Liceum Krzemienieckie). Jako alternatywę Liceum Krzemienieck-

kiego władza utworzyła Uniwersytet Cesarski im. Św. Włodzimierza w Kijowie, który miał się stać ostoją rosyjskości. Przy Kijowskim generał-gubernatorowi była powołana komisja archeograficzna, celem której było zbieranie materia-

rządź

stereotypy ukraińskie

łów, przede wszystkim dokumentów, które udowodniały ruskość Prawobrzeżnej Ukrainy. Rzecz jasne, że nie warto powątpiewać w znaczące naukowe napracowania owej komisji. Jednak analiza obiektywna jej działalności poświadcza odpowiednie ideologiczne ukierunkowanie tej naukowej instytucji.

FRONT LITERACKI

W tym okresie powstają utwory literackie mające antypolski charakter. Między innymi do nich można zaliczyć niektóre wiersze A. Puszkina „Oszczercom Rosji” oraz inne. W ten sam czas również ukazały się w druku utwory M. Gogola, w których napotykamy wiele antypolskich momentów. Wśród nich czołowe miejsce zajmuje powieść „Taras Bulba”, pierwotny druk której ukazał się w 1835 roku.

Mimo niezwyklej walorów artystycznych utworów M. Gogola należy pamiętać, że pisarz był finansowany przez władzę carską, więc ten lub inny sposób, miał wykonywać jej zamówienia. W swoich nowelach i powieściach pisarz stworzył bardzo niepokojący wizerunek Polaków, którzy byli przedstawieni jako najwięksi wrogowie Ukraińców. Bez

względu na to, że utwory M. Gogola są mocno przepełnione mitami (m.in. „Taras Bulba”), one bezpośrednio wpływały na tworzenie nowej ukraińskiej świadomości narodowej. Mitologia M. Gogola była odbierana jako „prawda”. Z kolei Taras Bulba był traktowany niemal jak postać historyczna, którą warto naśladować.

FRONT MITOTWÓRCZY

Władza rosyjska (jak później również władza radziecka) dołożyła się do tworzenia mitu o Bogdanie Chmielnickim jako zbawicielu Ukraińców z polskiej niewoli. Charakterystyczne, że niedługo po powstaniu 1863-64 r., w 1888 r. w Kijowie został odsłonięty pomnik B. Chmielnickiego, który stał się pewną wizytówką Kijowa.

Dzięki wielu rosyjskim wysiłkom propagandowym, kozactwo ukraińskie zaczęło odbierać jako moc antypolską, która prowadziła wojny przeciwko Rzeczpospolitej. Chociaż naprawdę owe stereotypowe myślenie nie całkiem odpowiadało rzeczywistości.

Nie ulega wątpliwości, że antypolskie humory, a z kolei i negatywny stosunek do Pierwszej Rzeczpospolitej w ukraińskim społeczeństwie specjalnie były podsycane nie tyl-

Pomnik Bogdana Chmielnickiego. Zabytek sztuki 19 wieku.

ROSYJSKIE IMPERIALNE WŁADZE (A POZNIJ ZSRR) PO POLSKICH POWSTANIACH W XIX WIEKU STWORZYLI MIT O "BOHDANIE CHMIELNICKIM JAKO O WYZWOLICIELU UKRAIŃSKIEGO NARODU Z POLSKIEJ NIEWOLI". CO WIĘCEJ, FAKT, ŻE CHMIELNICKI BYŁ POLSKIM SZLACHCICEM PRZY HERBU ABDANK JEST IGNOROWANY. POMINAŁ RÓWNIEŻ FAKT, ŻE CHMIELNICKI WALCZYŁ GŁÓWNIEM Z RUSKIM KSIĘCIEM JAREMĄ WISZNIEWIECKIM (POTOMKIEM RURYKA I GEDIMINIANSZA).

ko przez Rosjan, lecz również propagandą rosyjską. Również temu faktowi sprzyjały liczne polsko-ukraińskie konflikty drugiej połowy XIX – pierwszej połowy XX stulecia.

W ten sposób, po Wiośnie Ludów 1848-1849 r. i do początku XX stulecia spostrzegane były zaostroszenia konfliktów pomiędzy Polakami a Ukraińcami w Galicji, która należała do imperium Austro-Węgierskiego. Władza cesarska wychodząc z założenia „dziel i rządź” oddała rządzenie tymi prowincjami Polakom, którzy ignorowali ukraińskie problemy narodowe i prowadzili politykę polonizacyjną. Co z kolei wywoływało odpowiednią reakcję ze strony Ukraińców i tworzyło w ich środowisku antypolskie humory.

Powieść Mikołaja Gogola "Taras Bulba" kształciła ukraiński mit narodowy w formie przeciwstawienia go do dziedzictwa Rzeczypospolitej.

Liceum Krzemienieckie (główny ośrodek polskiego szkolnictwa na Ukrainie) w 1833 roku został zlikwidowany z rozkazu rosyjskiego cara Mikołaja I.

FRONT HISTORIOZOFICZNY

Nie należy zapominać, że właśnie Galicja w drugiej połowie XIX wieku stała się swoistym „ukraińskim Piemontem”. Do niej, przesładowani przez władzę rosyjską swoją działalność Ukraińcy z nad Dniepru, zakładając pewną liczbę instytucji narodowo-kultuowych. W Galicji pod koniec XIX – na początku XX stulecia mieszkała historia Mychałło Gruszeuwyj, który był odbierany jako swoisty bohater narodowy Ukraińców. Mimo jego pragnień do obiektywizmu naukowego, miał stosunek krytyczny do działań polskiej eli-

ty politycznej. W swej wielotomowej pracy „Historia Ukrainy-Rusi”, a również w popularnych wydaniach, na przykład „Historia Ukrainy” (dla szkół), autor negatywnie wypowiedział się o Unii Lubelskiej 1569 roku, a działalność Rzeczypospolitej na ziemiach ukraińskich traktował jako polską ekspansję [1].

W ukraińskiej ukierunkowanej historiografii narodowej M.Gruszewskyj jest odbierany jako wielki autorytet. Ze względu na to, jego poglądy, m.in. na Pierwszą Rzeczypospolitą były dość szeroko znane.

Pogłębieniu antypolskich hu-

LICEUM KRZEMIENIECKIE

Szkołę założył Tadeusz Czacki, ówczesny wizytator placówek oświatowych guberni wołyńskiej, podolskiej i kijowskiej, przy udziale Hugona Kołłątaja. Mieściła się w siedzibie dawnego kolegium jezuitów w zespole architektonicznym pałacu Wiśniowieckich, który po kasacie zakonu przejęła Komisja Edukacji Narodowej. Szkoła miała pełnić funkcję ośrodka edukacyjnego i kulturalnego dla południowo-wschodnich Kresów byłej Rzeczypospolitej.

Liceum szczyciło się bogatą biblioteką opartą na księgozbiorze Stanisława Augusta Poniatowskiego. W roku 1825 biblioteka miała blisko 31 000 ksiąg (bez dubletów) – w czym wielka zasługa Tadeusza Czackiego. Po upadku powstania listopadowego Liceum Krzemienieckie zostało zamknięte przez władze carskie. Część kadry oraz większość majątku szkoły wchłonął tworzący się właśnie Uniwersytet Kijowski, natomiast biblioteka krzemieniecka (jedna z najcenniejszych i najbogatszych w ówczesnej Polsce) oraz bezcenna galeria Stanisława Augusta Poniatowskiego zostały zrabowane i umieszczone w Kijowie. Biblioteka ta stała się początkiem dla utworzenia Narodowej Biblioteki Ukraińskiej w Kijowie.

morów w ukraińskim społeczeństwie sprzyjały konflikty wojskowe między Polakami a Ukraińcami w 1918-1920 latach, polityka polonizacji ukraińskiej ludności w Drugiej Rzeczypospolitej okresu międzywojennego, a również represje przeciwko ukraińskim patriotom ze strony władzy tego państwa.

Nieźmiernie żał, że elitom politycznym Ukrainy i Polski nie wystarczyło mądrości znaleźć sposób porozumienia się między sobą. Chociaż, w zasadzie istniała taka możliwość i ona byłaby korzystna dla obojga narodów. Ciąg dalszy tych nieporozumień nastąpił w okresie II Wojny Światowej i pierwsze lata

teratury naukowej, przede wszystkim charakteru historycznego, w której Polacy i Pierwsza Rzeczypospolita przedstawiane były w negatywnym świetle. Dla ogółu ludności była proponowana uproszczona wersja interpretacji przeszłości przy pomocy literatury pięknej oraz historycznej. Przynajmniej w czasach radzieckich ukazało się wiele różnorodnych utworów literackich, w których ośpiewywane było kozactwo, przedstawiane wg „gogolowskiego traktowania” jako moc antypolska.

W czasach radzieckich kontynuowana była bohaterystyka B. Chmielnickiego jako zbawiciela narodu ukraińskiego od władzy polskiej Rzeczypospolitej. W ZSRR

POWIEŚĆ MIKOŁAJA GOGOLA "TARAS BULBA" KSZTAŁCIŁA UKRAIŃSKI MIT NARODOWY W FORMIE PRZECIWSZTAWIENIA GO DO DZIEDZICTWA RZECZYPOSPOLITEJ. ROSYJSKI RZĄD, ABY MANIPULOWAĆ OPINIĄ PUBLICZNĄ, NADAL UŻYWA TYCH KULTUROWYCH NARZĘDZI. NA ZDJĘCIE RAMKI Z FILMU WŁADIMIRA BORTKO "TARAS BULBA", 2007 ROK. FILM JEST WSPIERANY PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY FEDERACJI ROSYJSKIEJ. PREMIERA FILMU NA UKRAINIE ODBYŁA SIĘ W 2009 ROKU. W PRZEDEDNIU WYBORÓW PREZYDENCKICH. NALEŻY ROZWAŻYĆ, CZY JEST TO ZBIEG OKOLICZNOŚCI?

po niej w postaci konfliktów zbrojnych między Ukraińcami i Polakami. Najbardziej znane przejawy tych konfliktów to: „tragedia wołyńska” 1943 r., akcja „Wisła” oraz inne.

PŁUKANIE MÓZGU

Antypolskie humory w społeczeństwie ukraińskim były kultywowane również i przez radziecką propagandę jak w okresie międzywojennym tak i po wojnie. Na poziomie intelektualno-elitarnym były to zabezpieczane przez wydawanie rozmaitej li-

był nagrany film „Bohdan Chmielnicki”, założony order Bohdana Chmielnickiego. Dość aktywna bohaterystyka tego działacza zaczęła się pod czas obchodów 300-lecia Ugody Perejaśławskiej.

Jednak władza radziecka w okresie powojennym nie pozwalała na ekstremy w antypolskich traktowaniach ukraińskiej historii. To było związane z tym, że w ten czas „Polska Ludowa” wystąpiła sojusznikiem ZSRR. Rzecz jasna, że owy czynnik propaganda radziecka miała wziąć pod uwagę.

27 lipca 1834 roku, dla rusyfikacji Południowo-Wschodnich kresów byłej Rzeczypospolitej, zamiast polskiego Liceuma Krzemienieckiego było otwarte Cesarski Uniwersytet im. św. Władimira (teraz Kijowski Narodowy Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki).

URAZY PAMIĘCI HISTORYCZNEJ

W okresie niepodległej Ukrainy w stosunkach polsko-ukraińskich odbyła się całkowita zmiana. Polska, mimo niektórych polsko-ukraińskich nieporozumień, które bardzo często mają charakter ideologiczny (na przykład pytania „tragedii wołyńskiej”, cmentarza „Orlą” we Lwowie) pozostaje wiernym sojusznikiem Ukrainy, w pewnej mierze „adwokatem” naszego państwa w Unii Europejskiej i NATO. Mimo wszystko, stare stereotypy Ukraińców odnośnie Polaków oraz Polaków w stosunku do Ukraińców nadal żyją, w większości to dotyczy przedstawicieli starszego pokolenia.

Jasne, że zachowują się stereotypy Ukraińców odnośnie Pierwszej Rzeczypospolitej. Jednak nie można powiedzieć, że one nie mają podłoża. Jest w nich (i nie mała) odrobina prawdy, aczkolwiek owe stereotypy prymitywizują rzeczywistość, proponując jednostronne spojrzenie na wydarzenia historyczne. Można zaznaczyć kilka stosunkowo trwałych stereotypów.

STEREOTYP PIERWSZY

Rzeczypospolita jest przyjmowana jako państwo polskie, a nie jako państwo „obojga narodów” – polskiego i litewskiego. Przynajmniej Ukraina w tym państwie, w najlepszym przypadku jest rozpatrywana jako „trzeci obcy” [2], a czasami w ogóle jako podmiot narodowego, socjalnego oraz religijnego ucisku, wywołanego ekspansją Polaków.

Co prawda, nie należy myśleć, że takie podejście było absolutnie dominującym. Jeszcze na początkach naukowej historiografii były próby zatwierdzić pogląd, że Pierwsza Rzeczypospolita – jest państwem nie dwóch lecz trzech narodów. I tym trzecim narodem występował naród ruski, właściwie, Ukraińcy. Takie podejście uwydatnia się w znanej pamięci „Historia Rusów” [3]. Należy wspomnieć, że właśnie ona otrzymała niektóre poszerzenie w literaturze polskiej w połowie XIX wieku, kiedy to Polacy tworzyli plany wspólnej z Ukraińcami walki przeciwko Rosji carskiej. Niektórzy au-

torzy polscy zatwierdzali myśl, że Rzeczypospolita – to dziedzic „trojga narodów”. Mimo owa teza ani w Polsce, ani tym bardziej na Ukrainie nie stała się dominującą.

STEREOTYP DRUGI

Rzeczypospolita w literaturze ukraińskiej często jest przedstawiana jako agresywne państwo

1340-1569 przedstawione jako okres polsko-litewskiej kolonizacji, a okres Unii Lubelskiej, kiedy ziemie ukraińskie wchodziły do składu Rzeczypospolitej, jako okres „walki przeciwko polsko-szlacheckiej niewoli” [4]. Podobne podejście spotykamy w innych podręcznikach oraz literaturze naukowej.

Wernyhora – obraz olejny Jana Matejki.

TO SYMBOLICZNE DZIEŁO PRZEDSTAWIA LEGENDARNEGO UKRAIŃSKIEGO WIESZCZA CZASÓW KOLISZCZYNY – WERNYHORĘ. JEST TO NIESIONY PRZEZ KOZAKA I UKRAINKĘ STARZEC, BĘDĄCY W AKCIE WYJAWIANIA PROROCTWA DOTYCZĄCEGO DALSZYCH LOSÓW POLSKI, JEJ ROZBIORACH I ODRODZENIU. TE PRZEPowiednie SPISUJE SIEDZĄCY PO JEGO PRAWEJ STRONIE NIKODEM SUCHODOLSKI, STAROSTA KORSUŃSKI. U STÓP WERNYHORY MATEJKO UMIEŚCIŁ DWIE SYMBOLICZNE I SPRZECZNE ZE SOBĄ POSTACIE – NIEWINNE DZIECKO W BIAŁYCH SZATACH Z RYNGRAFEM Z PRZEDSTAWIENIEM MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ BĘDĄCE UOSOBNIENIEM UGODY I DAŻENIA DO POJEDNANIA ORAZ UBRANEGO NA CZARNO MNISZA PRAWOSŁAWNEGO, KTÓRY OZNACZA KONFLIKTY I SPORY.

cesarskiego typu, które zabrało Ukrainę i przetworzyło ją w swoją kolonię. Na przykład, ten stereotyp wyraźnie jest widoczny w podręczniku dla uczelni M.S Pasicznyka „Historia Ukrainy: procesy państwowe, rozwój kultury oraz perspektywy polityczne” (2006 r.). W nim lata

STEREOTYP TRZECI

Rzeczypospolita przedstawiana jest jako kraj despotyczny, gdzie istniało ciężkie gnębienie chłopów ze strony polskich i polonizowanych feudałów. Niezwykle aktywne ten stereotyp był kultywowany przez literaturę radziecką. Do tej

pory współcześni ukraińscy historycy nie odeszli od takiego traktowania. Jego można często spotkać w podręcznikach z historii Ukrainy. Z takim podejściem spotykamy się w podręczniku W.J. Korol „Historia Ukrainy” (2005 r.) [5], oraz innych wydaniach.

STEREOTYP CZWARTY

Rzeczypospolita jest rozpatrywana jako państwo, gdzie panowała relegijna nietolerancja, przede wszystkim w stosunku do prawosławnych. W wielu ukraińskich wydaniach, które dotyczą przebywania ziem ukraińskich w składzie Rzeczypospolitej, specjalnie jest robiony nacisk na tym, że prawosławni byli prześladowani przez katolików. Jako akt religijnej nietolerancji jest traktowana unia z roku 1596 w Brześciu.

Właśnie ten stereotyp jest najmniej odpowiadający realiom. Rzecz jasna, że Rzeczypospolita, jeżeli mierzyć wymiarami współczesnymi, w żadnym przypadku nie była wzorcem tolerancji. Lecz z innej strony w XVI-XVII w., kiedy w Europie były prowadzone krawawe wojny religijne, ten kraj wyglądał jako oaza tolerancji religijnej.

Nowa sytuacja polityczna oraz kulturowa na Ukrainie wymaga pewnego przemyślenia poglądów na Pierwszą Rzeczypospolitą, odejścia od jednostronnej oceny oraz starych ideologicznych stempli. Są oczekiwania, że owe przemyślenia będą miały miejsce. Tym bardziej, że niektóre tendencje w tym kierunku są już spostrzegalne.

Prof. Kraluk Petro Mychałłowycz, NU „Akademia Ostrożka“

1. Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1993. – Т.IV. – С.414-415; його ж. Історія України (для шкіл). – К., 1994. – С.89.
2. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К., 1997. – С.119-176.
3. История русов. – М., 1846. – С.7.
4. Пасичник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи. – К., 2006. – С.108-148.
5. Король В.Ю. Історія України. – К., 2005. – С.74-75.

<http://www.anosu.org.ua/index.files/Articles/Kraluk14.htm>

Korzeń problemu – Składniki «naboru

Profesor Natalia Jakowienko (Kijowsko-Mohylańska Akademia).

— *Pani Natalio, historia Ukrainy (jak również cała historia światowa) mocno jest przepleciona stereotypami oraz mitami, że jest niezmiennie ciężko w sposób obiektywny odbierać konkretne wydarzenia, badając przeszłość historyczną. Skąd się biorą tego typu stereotypy i jak należy z nimi walczyć?*

— Jeżeli zagłębić się do korzenia historycznej mitotwórczości, to podstawowy problem jest w podręczniku szkolnym, a mianowicie w tym, w jaki sposób dzieku jest podawana owa informacja, wtedy, gdy ono odbiera wszystko jako prawdziwy dogmat, bo nie potrafi jeszcze myśleć krytycznie.

Nie bez podstaw Bismarck po wojnie francusko-pruskiej 1870–1871 r. zaznaczył, że ją wygrała nie armia pruska, lecz pruski nauczyciel historii. Ze względu na to, że historia powstała w środowisku akademickim na podstawie relacji świadków współczesnych, którzy też odbierali wydarzenia przez pryzmat pewnych stereotypów, trafia dalej do ogółu poprzez szkoły oraz niekończącą się animację – na obrazach, w tekstach beletrystycznych oraz innych utworach... I powoli podana informacja przetwarzana się na „dogmat”: wszyscy wierzą, że było właśnie tak.

Podręcznik szkolny z historii wprowadza w świadomość ukraińców mit antypolski (prof. N. Jakowienko).

(naszym!) terytorium od wieku jesteśmy gospodarzami, a gdzieś niedaleko mieszka zły zaborca, który śpi i marzy, jak naszą ziemię zawojować. To jest standardowy nabór dla tworzenia mitu narodowego, bez którego nie można utworzyć naród..

Odpowiednia procedura przemyslenia tego, co się odbyło w wieku XVII, kiedy odbywały się wojny między Rzeczpospolitą i mocą kozacką była wykorzystana w tworzeniu narodu ukraińskiego. To była najwymowniejsza, bohaterska strona naszej historii. I ukraiński mit narodowy był tworzony jako ściśle antypolski. Przy czym on nie wiedział co to jest Ruś Kijowska, nigdy nie miał pretensji na nią (to my teraz zaczynamy ją zwracać sobie) i dość indyferentnie podchodzić do rosyjskiej obecności na Ukrainie.

Jeżeli mit ukraiński powstawał na podłożu antypolskim, to z kolei polski - na antyrosyjskim. Pod koniec wieku XVIII Rzeczpospolita była podzielona przez „dobrych sąsiadów” na trzy części, przy czym Imperium Rosyjskie

mocno rozhuštało ją w ciągu tego stulecia, a głównym inicjatorem rozbioru była Katarzyna II. Państwo przestało istnieć. Wspomnienia o niej jątrzyły serca Polaków i wywołały pewną liczbę powstań. To właśnie był ten składnik: one zabrali nam nasze.

„Mielśmy pełnić rolę nie głównego wroga, lecz rolę cudzego”

— *Jaką właśnie rolę, Pani zdaniem, polskim mit udzielał Ukraińcom?*

— Mimo to, że identyfikacja polska powstawała jako antyrosyjska, lecz podłoże miała z własnej sławnej przeszłości, a najbardziej znane strony były wpisane właśnie w ciąg tego samego XVII wieku. „Nasze wszystko” dla Polki w wieku XIX przy powstawaniu tego mitu – to są wojny z Kozakami, to są wojny z Tatarami na ziemi ukraińskiej i tak zwany potop szwedzki (obłoga szwedzka 1655 roku, wojna trwająca do 1657 roku). Wszystkie te wydarzenia znalazły wielu prawdziwych mistrzów słowa, przede wszystkim Sienkiewicza – autora znanej try-

w podręczniku szkolnym standardowego»

logii, poświęconej tym fragmentom, na których był tworzony i utrwalal się polski mit narodowy. Jeżeli ostatecznie rozstawić akcenty, nam w tym micie udzieliło rolę nie głównego wroga, lecz tego cudzego, który popychał do katastrofy polskiej.

W wieku XX i dalej obydwie mity - polski i ukraiński - funkcjonują specyficznie. Z boku polskiego częściej brzmią nawoływania do braterstwa, z ukraińskiego – wyraźnie rzadziej. W Polsce podręcznik szkolny zaczęli już przerabiać, podręcznik uczelniany i literaturę badawczą już całkowicie zmienili. Natomiast na Ukrainie podręcznik szkolny pozostał taki sam, jak był mniej więcej pod koniec XIX wieku i uczelniana historia pozostaje taka sama - agresywna. Natomiast produkcją badawczą rzadko kto się interesuje.

Między kim wbiła była pała Unią Brzeską?

— *Z wielu przyczyn bardzo trudno obiektywnie ocenić znaczenie pewnych wydarzeń historycznych. W „Eseju o historii Ukrainy” Pani zaznacza, że Unia Lubelska 1569 roku wywołała procesy konsolidacyjne. W tym jest ona asocjonowana*

z początkiem rozłamu konfesyjnego na naszych ziemiach, który stał się przyczyną unii Brzeskiej i do powstania kościoła greko-katolickiego. Jakie wtedy są strony pozytywne?

— Unia lubelska stworzyła umowy do połączenia Ukraińców, którzy mieszkali na różnych terytoriach. Do tej pory jedna część dzisiejszej Ukrainy należała do jednego państwa, lecz druga – do innego, a wtedy cały terytorium wszedł do składu Królestwa Polskiego – jednej z części składowych Rzeczypospolitej jako państwa federatywnego. Odnosnie konfesyj, w okresie podpisania unii spozstrzegany był szal protestantyzmu, wtedy człowiek mógł trzy-cztery razy w życiu zmienić wyznanie, szukając gdzie jest lepiej.

— *Lecz Panie nie będzie zaprzeczala, że podpisana później Unia Brzeska, religijna unia w żaden sposób nie sprzyjała konsolidacji społeczeństwa – stała się „kropką rozejścia” Ukraińców i Polaków, wbiwszy pałę między dwoma narodami?*

— Tak naprawdę, wbiła ona pałę między Ukraińcami i Ukraińcami. Do czego tu są Polacy? To też jest stereotyp

Elokwentna ramka z Bohdanem Stopką z filmu Władimira Bortko "Taras Bulba".

wpisany do podręczników szkolnych. Chociaż część z nich już się przyzwyczaiła, że uniat to nie jest przekleństwo. A niektóre uczelniane

podręczniki do myśli, że jezuita też nie jest przekleństwo.

Hierarchowie owego polskiego kościoła katolickiego w ogóle bardzo nieprzychylnie podchodzili do pomysłów unii. Z ówczesnych biskupstw katolickich ją popierały tylko kijowski i wołyński. A wśród orderów zakonnych kościoła katolickiego dość ostrożnie poparli ją jezuita nie natychmiast i nie wszyscy.

Więc, Unia Brzeska wbiła pałę między tymi Ukraińcami, którzy uznawali nową cerkiew, łącznie się z Rzymem, i tymi kto tego faktu nie uznał. Oni między sobą, rzecz jasna, bardzo się kłócili... ale to również sprzyjało wyprowadzeniu wspólnoty ukraińskiej z drzemki. To był niezwykle mocny intelektualny wybuch, który stał się początkiem nowego ukraińskiego narodu.

Ramka z filmu Władimira Bortko "Taras Bulba", 2007 rok.

Szlachta i pomysły

Proponuję uwadze czytelnika ciekawy materiał, który całkiem przypadkowo znalazłem na prorosyjskiej stronie "Ukraina Rosyjskojęzyczna", jak nie dziwnie, lecz ten artykuł jest dosyć ciekawy, a wnioski autora, mimo, że czasami przesadzone, lecz jako na mnie nie bez podstaw.

Historia szlachty po rozbiorach Rzeczypospolitej jest ciekawa i niezbadanym zagadnieniem. Niekiedy prosperująca klasa rządząca wielkiego państwa, posiadającego po za własnymi ziemiami polskimi, rozległe litewskie, białoruskie oraz ukraińskie terytoria, jakby powoli zesła ze sceny historycznej i zginęła w niebycie.

Na skutek I i II rozbiorów Rzeczypospolitej więcej niż 240 000 kilometrów kwadratowych Prawobrzeżnej Ukrainy (Wołyń, Podole i Kijowszczyzna) weszły do składu Rosyjskiego Imperium. Na tych terenach mieszkała wyraźna ilość szlachciców.

Jeśli w większości zachodnioeuropejskich krajów liczba dworzan zwykle nie była większa niż 1,5 - 2% ogółu ludności, w Rzeczypospolitej ogólna liczba szlachty, wg różnych ocen, stanowiła 10 – 15, a w niektórych miejscowościach dochodziła do 20% ogółu ludności. Jasne, że tak wielka masa ludności uprzywilejowana nie mogła podtrzymywać jednolicie wysokiego cenzu majątkowego i poziomu życia. Na tych ziemiach na początku XIX wieku, a możliwe i wcześniej weszły w życie ironicznie-obraźliwe dla szlachty, lecz możliwe wymyslane w jej środowisku nazwy „szlachecki plebs” i „hołota herbowa”.

Po pojawieniu się Napoleona na polskich ziemiach władze francuskie zainteresowały się tym pytaniem. W jednym z raportów, przygotowanym przez Talerana w 1807 roku, można znaleźć szczegółowy opis socjalno-ekonomicznego stanu tzw. szlachty bezrolnej. Autor raportu pisze: „Wśród szlachty bezrolnej spotykane są również potrzebujący, zagrzebani w biedzie, których nie można odróżnić od chłopów. Różnica tylko w tym, że mianowani są szlachtą”.

Należy zaznaczyć, że proces połączenia konkretnych warstw szlachty zaczął się wyraźnie wcześniej niż w XIX wieku. Mocne uderzenie po stanu majątkowym gospodarstwa szlacheckiego odbyło się jeszcze w

Z Dzikich Pól. Obraz Józefa Brandta (1900 r.)

wieku XVII dzięki chmielniczyźnie i innym powstaniom kozacko-chłopskim. To wszystko prowadziło do połączenia oraz deklasacji szlachty, tzn. stracie możliwości ekonomicznych dla kontynuacji politycznego zwierchnictwa.

Jednak, mimo wszystko, warstwa szlachecka korzystała w Rzeczypospolitej z maksymalnych „przywilejów” i „wolności”: ona pozostawiała za sobą monopol na życie polityczne w granicach państwa, wybierała i zruciała z tronu króli wg własnego wyboru, swobodnie zmieniała miejsce zamieszkania, miała własne sądy, szlachcice nie byli karani cielesnie. A najbardziej dziwnymi wolnościami dla nas, mieszkańców XXI wieku, jest wolność nie spłacać podatków i prawo na zbrojne powstanie (rokosz). Rzecz jasna, że ludzie, przyzwyczajeni do takich wolności, nawet po upadku własnego państwa i pod nowymi władcami dążyli zachować stare przywileje (zaznaczmy, że dosyć długo im to udawało się, przynajmniej w Rosji i Austrii).

Rosyjski generał Tormasów w 1806 roku w swoim przemówieniu w Senacie wygłaszał, że „szlachecki plebs” w jego gubernii nie miał stałego miejsca zamieszkania, nie płacił podatków, „nie zajmował jakiegokolwiek pewnej pozycji życiowej” (tzn. rodza-

ju działalności, zawodu – autor)“.

DEMOGRAFICZNA STRONA PYTANIA

Istniało wielkie mnóstwo kategorii szlachty: szlachta rodowa, folwarkowa, czynszowa, okolicznościowa, służbowa, zaścianna, była również „szlachta tatarska” (potomkowie której przeszli na służbę od Tatarów) i wielu innych rodzajów.

Więc, ileż było na ziemiach Prawobrzeżnej Ukrainy szlachciców? Książka Daniela Bowua dobra jest tym, że w porównaniu z wieloma pracami domowych historyków, on korzystał nie tylko z mitów o ariach-ukraińcach, lecz z cyfr i tabel.

Porównałem dane Bowua z ogólną liczbą ludności, podanej w jednostkach administracyjnych w ten czas i otrzymałem, że procent szlachty czasami stanowił 68 % (!) ogólnej liczby ludności. I to na „korzennych” ziemiach ukraińskich, „korzenniej” za którą być i nie może... Tylko Kijów (ściślej Powiat Kijowski, tzn. rejon wiejskie, poza miastem) był wyjątkiem.

Taka masa krytyczna potencjalnych i realnych nosicieli wolności, tytułowanej hołoty nie mogła dosyć długo żyć z aparatem biurokratycznym imperium, i ten aparat wymyślił... „maszynę do mielenia szlachty”.

„MASZYNA DO MIELENIA SZLACHTY”

Jednym z ważniejszych narzędzi w Imperium Rosyjskim do likwidacji szlachty jako klasy stały wzajemne „weryfikacji” lub sprawdziany szlachetności. Tych, kto nie mógł przedstawić żadnych dokumentów pisemnych, które udowadniały szlachectwo, władze rosyjskie w sposób przymusowy zapisywali do innych warstw ludności, na przykład, do chłopów lub mieszczan i zmuszali ich pracować i płacić podatki. Ten proces na Wołyniu nazywano „polowaniem na fałszywą szlachtę”. Na Wołyniu „ewidencji tytułów” podlegali, według jednego z dokumentów 1840 roku - 92 114 osób, natomiast na Kijowszczyźnie – 50 329.

Pod koniec 1833 r. instytucje szlacheckiego samorządu tzn. zgromadzenia szlacheckie, pod naciskiem powinni byli się zgodzić z „deklasacją”, tzn. pozbawieniem praw szlacheckich, więcej niż 72 tysięcy osób. Później, w 1834 – 1839 latach, liczba przymusowo „deklasowanych” w trzech guberniach (Wołyńska, Kijowska, Podolska) wyniosła 93 139 osób.

Jeszcze jednym z narzędzi likwidacji szlachty stał się „terror kulturowy”, tzn. zmniejszenie liczby polskich szkół i gazet. „Niezwyczaj-

ukraińskiej niepodległości

Finis Poloniae, 1831, obraz Dietricha Montena, przedstawiający przekroczenie granicy z Prusami przez rozbite oddziały powstańcze.

straszny działaniem, - pisze Bowua, - była całkowita likwidacja po roku 1831 sieci polskiego szkolnictwa, założonej przez Komisję Edukacji Narodowej i prosperujące działającej w okres lat 1803-1824”. To doprowadziło szlachtę do „śmierci społeczno-kulturowej”.

PRZYMUSOWE ROZSIEDLENIE PO UKRAINIE

Szlachta czas od czasu wywoływała powstania przeciwko władzy rosyjskiej. Polscy historycy zwykle rozpatrują te powstania jako odpowiedź szlachty na uciśki i obrazy dokonywane przez władzę rosyjską.

Rosyjscy historycy akcentują uwagę na prześladowaniach jako odpowiedzi władzy, a powstania polskie uważają za przyczynę lecz nie skutek tych prześladowań. Jakby to nie było, w postaci działania, które by połamało przeciw szlachty, władza cesarska wykorzystywała przesiedlenie najbardziej niespokojnych szlachciców do innych miejscowości, co prawda w granicach Ukrainy.

Ciekawa jest podawana przez Bowua historia, która odbyła się z korsuńską szlachtą. „Od marca do maja 1804 roku na Kijowszczyźnie miały miejsce wydarzenia, poświadczone ciągłe istnienie tradycji sympatyków rozwiązania brutalnego

pytania szlacheckiego... W Korsuniu, gdzie się urodził narodowy poeta ukraiński Taras Szewczenko, mieszkało 800 „osób męskich”, którzy pod czas spisu 1795 roku zapisali do płacących podatki i od czasu bez przestanku się buntowali... Mieszkańcy Korsunia nie tylko nie rezygnowali ze swoich szlacheckich ambicji, lecz z kolei zajęli jeszcze bardziej wojownicze stanowisko. Gubernator wojskowy udał się do sposobu, który w XIX stuleciu będzie dosyć często wykorzystywany: on wezwał setkę Kozaków Donskich...”.

Natomiast gubernator obywatelski, tajny radca Pankratiew, postanowił „rozproszyć nieuległy element po innym wsiom wśród ukraińskiego chłopstwa”, „żeby wybili sobie głupoty z głowy”.

Tego typu przesiedlenia nieuległych ze wsi na wieś, chyba były wykorzystywane przez władzę rosyjską dosyć często. Za dziesiątki lat one doprowadziły do rozsiedlenia setki tysięcy szlachciców po całej Ukrainie, niekiedy dosyć daleko od miejsc ich pierwszego zamieszkania. Szlachta polska jako wspólnota socjalna i elita polityczna na Prawobrzeżnej Ukrainie przestała istnieć. „Historia zna niemało przykładów akcji, likwidujących układ społeczny z takim rozmachem... przy pomocy maszyny biurokratycznej i policyjnej. To wielka moc Rosji – umiejętność likwi-

dować ludzi bez ich fizycznej likwidacji”, - podsumowuje Bowua.

SUBLIMACJA STRACONEJ POLSKOŚCI?

Zadziwiająca i statystycznie przekonująca panorama wielkiej socjalno-politycznej katastrofy, którą przeżyła polska elita, pozostając bez własnego państwa po jego rozbiorze, nasuwa myśli o następnym zagadnieniu, które wychodzi za granice książki Bowua.

Czy zniknęła całkowicie szlachta polska na Ukrainie? Czy była ostateczną jej „śmierć kulturowo-społeczna”? Odpowiedź będzie i „tak” i „nie”. W przyrodzie i społeczeństwie nie znikła całkowicie. Tak się odbyło i ze szlachtą polską: przymusowo pozbawiona tytułów, zapisana w opodatkowane warstwy, „rozproszona” wśród ludności chłopskiej Ukrainy, pozostawiona bez szkół i gazet, ona mimo wszystko przetrwała jako ogół fizycznie istniejących osobowości, którzy przekazali potomkom ten gen obrazy i złości, który się ukorzenił w ich wspólnej pamięci.

Świadomość wspólna setki tysięcy deklasowanych szlachciców i ich potomków przejawiała się w wielkiej ilości artefaktów życia kulturowego i literackiego, nacechowana była trwałością i pewną systematycznością poglądów i działań, a le-

piej powiedzieć uczuć ich nosiciel. Jednym ze smutnych i praktycznie irracjonalnych uczuć była również i trwała nienawiść do Moskwy i do „moskala”, do wszystkiego rosyjskiego, wszystkiego, co jest za granicą swego folwarku.

Możliwie, że właśnie deklasowana szlachta utworzyła te buntownicze środowisko we wsi ukraińskiej (zaraziwszy nim chłopstwo ukraińskie), które stało się przyczyną fenomenu petlurowszczyzny oraz innej bardziej mniejszej atamańszczyzny na Ukrainie w latach 1918 – 1921.

Walka o ukraińską niepodległość pod czas wojny domowej stała się dla tych ludzi jakby psychologiczną kompensatą i rewanżem za upokorzenia przeszłości, w pewnej mierze zemstą Rosji i caratu.

W świecie wyżej powiedzianego rozumiała się staje zagadka niektórych „losowych” decyzji Symona Petlury. „Spokojny księgowy” (jak nazywali Petlurę jego współcześni), on również – „prawdziwy wojownik” za Ukrainę (jak mianują go teraz), bronił ją nieco asymetrycznie: na froncie wschodnim niezwykle uparcie, lecz oddał Wołyń, Galicję oraz Polesie Polsce – jakby w zamian za pomoc zbrojną... Lecz to jest zupełnie inna historia.

Jewgenij Sytnyk

Polski Prometeusz, obraz Horace Vernet jako alegoria upadku powstania listopadowego.

Złota doba

Jak się żyło Ukraińcom pod ręką króla

Ukraińska pamięć narodowa charakteryzuje się całkowitą amnezją. W ciągu ostatnich dwustu lat Ukraińcom z premedytacją był płukany mózg. Historia czasów, kiedy ziemie ukraińskie należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego i do Rzeczypospolitej w programach nauczania oraz literaturze zwykle przypomina się płaczem o niby „gnębieniu Ukraińców feudałami litewskimi oraz polskimi”.

Ze względu na to, postanowiliśmy stworzyć szereg szkiców, które zlikwidują nieprawdziwe stereotypy o gnębieniu oraz upośledzeniu Ukraińców w składzie Wielkiego Księstwa Litewskiego i Rzeczypospolitej. Więc, żeby zdjąć wykrzywione cesarskimi mitami okulary, przejrzyjmy się jak naprawdę żyli na Wołyniu, Podolu oraz Kijowszczyźnie w okresie litewsko-polskiego „gnębienia i zaborów”, spróbujmy w myślach przenieść się w te odległe czasy...

„Rzecz jasna, gospodarstwo ówczesnego rolnika, - pisze historyk Oleksandra Jefimenko, powinniśmy przedstawić jako dość obszerne, i ujmując inaczej samowystarczalne, należy tylko przypomnieć na jakim podłożu ono było spierane. Opis dworu i jego dodatków, tzn. należących do niego ziem, rysuje przed nami praktycznie utopiorny we współczesnym rozumieniu obraz wolnego rządzenia na obszernej ziemi, gdzie po za paszą i stogami siana są jeszcze i ogrody, i stawy, i młyny, i pasieki, i rudy. (...)”

Jedzenie bez ograniczeń było dostarczane przez przyrodę dookoła, która nie była jeszcze wyczerpana i w stosunku do materiały spożywczej, rzecz jasna, że w owe czasy nie istniały takie wyraźne odmienności klasy wyższej od niższej, bogatego od biednego, niż to ma miejsce teraz.

Jeżeli pan Nikodym Janowycz, wielki poseł od Litewskiego pana do wielkiego księcia Moskiewskiego otrzymywał

Kijów - w okresie wczesnego średniowiecza był

codziennie, w postaci „stacji” od ludności na swoje jedzenie w podróży jałówkę, 4 gęsi, 10 kur

poza chlebem i innymi „drobnostkami kuchennymi”, beczkę miodu i piwa, z kolei 15 więźniów moskiewskich (niewolników), którzy więzieni byli w Brześciu, wszystko jedno mieli do jedzenia w ciągu tygodnia po dwa barany, dwa chleby na osobę, po dziesięć szczypt soli i po beczce piwa.

W ten sposób, mięso bydła domowego oraz zwierząt dzikich, drób domowy i dzikie ptaki, ryba były jednakowym materiałem do stołu i wielkiego księcia i zwykłego rolnika. Lecz handel pozwolił bogatym ludziom zapoznać się z przyprawami, które odróżniały kunsztowny stół od zwykłego. Pieprz jako przyprawa był uważany praktycznie ogólnie uznanym narzędziem wymiany, - pisze Oleksandra Jefimenko.

Burzliwy handel zagraniczny, centrum którego pozostał w Kijowie, zapoznał ludzi z róż-

Rusi (Ukrainy)

polskiego między Unią w Krewie a Lublinie

łudniowo-rusińskiego, z kolei o winach zagranicznych można nawet nie mówić: one szły w dostatku z zachodu oraz południa, nie będąc wypartem przez swe miejscowe, ziemskie lub gorzale wino, bez względu na jego niską cenę. (...)

Niezwykle dużo było pociągającego w tej pięknej Ukrainie, o ziemiach której najbardziej doświadczeni ludzie w owych czasach mówili, że tu nawet nie warto siać co roku: zasiewaj raz, a potem pasza będzie sama sobą zasiewana i rodzić. Wielka ilość dzikiego zwierza odpowiadała bogatej roślinności.”

Polski współczesny historyk i geograf Mateusz Mechowski, który żył w latach 1456 – 1523, w księdze „Traktat o dwóch Sarmacjach” w ten sposób opisywał bogactwa oraz bogactwa naturalne Ukrainy w czasach litewsko-polskiego okresu: „Żubrów, dzikich koni oraz jeleni taka niezmierna liczba, że polują na nich wyłącznie dla skóry, a mięso pozostawiają, na łanie oraz dzików nawet uwagi nie zwracają. Kozy dzikie w takiej ilości biegają zimą ze stępu do lasów, że każdy z wieśniaków może ich zabić ile się chce. Na brzegach rzek,

wielka ilość mieszkań bobrów. Ptaków tyle, że wiosną chłopcy wypełniają czółna jajkami dzikich kaczek, gęsi, żurawi oraz łabędzi. Psów karmią mięsem dzikich zwierząt. Rzeki przepelnione niezwykłą ilością jesiotrów oraz innej wielkiej ryby, która idzie z morza w górę do słodkowód, w ten sposób rzeka wypełnia się rybą, że spis rzucony do wody, zatrzymuje się i sterczy, jak wbity w ziemię”.

Zdaniem historyków, ten opis nie jest przesadny. Na przykład, ta sama Jefimenko pisze: „To oraz wiele innego jest poświadczane przez ówczesne źródła pisane, którzy są warci zaufania, o ówczesnej rozkośnej sił produkcyjnych ukraińskiego terytorium, te opowieści poświadczane są również niebezpośrednimi świadectwami prawdziwych dokumentów, przynajmniej odnośnie tych przedmiotów, które były w oficjalnym obiegu, m.in. miód i bydło. W tym znaczeniu Ukraina była praktycznie krajem miodu i płynącego mleka”. Więc, nie odpowiadają te opisy cesarskim mitologom o „nieszczęśliwych Ukraińcach, gnębionych przez polskich i litewskich feudałów”.

jednym z najbogatszych miast w Europie.

na kunsztowną wschodnią produkcją i jakościowymi niemieckimi towarami, rzecz jasna, że lepsi gospodarzy ze zwykłego ludu mieli możliwość nabycia tych rzeczy. Ówczesny podróżnik Mychalon Łytwyn napisał o tym: „W Kijowie mi samemu udało się zobaczyć, że jedwab jest sprzedawany taniej niż len w Wilnie, a pieprz jest tańszy niż sól”. Według jego opowieści w domach najbiedniejszych mieszczan można było spotkać jedwab i przyprawy aromatyczne, które w Europie lub w Moskwie były dostępne tylko arystokracji. To wszystko było potwierdzeniem dobrego dostatku w którym żył ówczesny lud ukraiński.

„Handel zachodni – kontynuuje Jefimenko, - przyzwyczaił ludzi do niemieckiego płótna: nie tylko szlachcic, lecz i bogaty ukraiński lud nie ograniczał się domotkanym, więc wymagał

„łuskiego płótna”, handel południowy szerzył wszędzie jedwab i płótno jedwabne. Jakiej by jakości nie były wytrzymałe na miodzie piwa i wina domowe, mimo wszystko piwo niemieckie zaczęło torować sobie drogę w użytek człowieka po-

Na Ukrainie, wtedy nawet bogaty rolnik, czasem, był ubrany w jedwabie, które w Moskwie i Europie było dostępne tylko arystokracjom.

Od czasów Unii w Krewie (1385 r.) do drugiego rozbioru I Rzeczypospolitej (1793 r.) Prawy brzeg Dniepru były pod ręką królów polskich. Obraz Wojciecha Gersona „Kiejstut i Witold więźniami Jagielly”. Kopia umowy podpisanej w Krewie w 1385 r.

Bez wolnej Ukrainy

Ukraińska koncepcja Giedroycia i Mieroszewskiego

„O Giedroycia sporu nie ma” – zapewnia minister Radosław Sikorski w „Nowej Europie Wschodniej” (1/2010).

Jerzy Giedroyc (ur. 27 lipca 1906 w Mińsku, zm. 14 września 2000 w Maisons-Laffitte pod Paryżem) – polski publicysta, polityk i działacz emigracyjny.

"Deklaracja w sprawie ukraińskiej" opublikowana w „Kulturze” w 1977 r. z inicjatywy Redaktora Jerzego Giedroycia była jednym z ważniejszych ogniw w koncepcji i działaniach opracowanych i podjętych przez środowisko paryskiej „Kultury” w odniesieniu do Ukrainy. Ale była także odzwierciedleniem szerszej wizji politycznej Redaktora i jego współpracowników dotyczącej Europy, a szczególnie Europy Środkowo-Wschodniej.

Ta wizja zakładała, przez cały okres trwania bloku komunistycznego, że on nie przetrwa, że ZSRR rozpadnie się umożliwiając zniewolonym przez niego narodom warunki do stworzenia ich własnych niezależnych krajów.

Z tego przekonania brała się determinacja Redaktora, aby podejmować działania na rzecz wsparcia, najmniejszych nawet przejawów, oporu, opozycji w krajach bloku wschodniego, aby informować o tym, co się tam dzieje, aby włączać we wsparcie dzia-

łań opozycyjnych i antykomunistycznych na Wschodzie, siły i struktury funkcjonujące w Zachodnim świecie. Za szczególnie istotną uważał współpracę wśród samych narodów zniewolonych: Polaków, Czechów, Słowaków, Litwinów, Ukraińców, a także Rosjan, tych, którym bliskie było myślenie w kategoriach demokracji.

Dlatego też w Deklaracji w sprawie ukraińskiej znalazły się min. słowa „nie będzie wolnych naprawdę Polaków, Czechów czy Węgrów bez wolnych Ukraińców, Białorusinów czy Litwinów. I, w ostatecznym rozrachunku, bez wolnych Rosjan. Bez Rosjan wolnych od ambicji imperialnych, rozwijających własne życie narodowe, szanujących prawo do samostanowienia innych narodów”. Przyjrzyjmy się kilku – najistotniejszym aspektom, jakie mogą dzisiaj ułatwić zrozumienie wagi opublikowania tej Deklaracji.

SPOJRZENIE NA UKRAIŃSKĄ KONCEPCJĘ „KULTURY”

Koncepcja ULB należy bez wątpienia do największych osiągnięć kierowanej przez Jerzego Giedroycia „Kultury”. Chodziło w niej o przededefiniowanie polskiej polityki wschodniej, w której stosunek wobec obszaru ULB (Ukraina- Litwa- Białoruś) był kluczowy dla odzyskania niepodległości oraz bezpieczeństwa i stabilności Europy Środkowo-Wschodniej. Jerzy Giedroyc był jej gorącym zwolennikiem, centralną rolę w tym programie odgrywała „kwestia ukraińska”, którą ten uważał za jedną z najważniejszych dla przyszłości Polski i Europy.

Z koncepcją ULB wiązała się także „kwestia rosyjska”. Stanowisko „Kultury” wobec niej ewoluowało. Ostatecznie uznano, że jedynym sensownym antysowiecizmem jest działanie na rzecz demokratyzacji Związku Sowieckiego. Środowisko „Kultury” odrzucało zdecydowanie emigracyjny antykomunizm, pozbawiony wymiaru moralnego, produkujący jedynie slogany i „zwierzęcą nienawiść do Rosji”. Według Giedroycia tylko nieimperialistyczna Rosja i nieimperialistyczna Polska miały szansę „ulożenia i uporządkowania wzajemnych stosunków”. Rozpad Związku Radzieckiego miał być pierwszym krokiem.

Redaktor i jego współpracownicy, w kwestiach ULB, szczególnie: Juliusz Mieroszewski, Józef Czap-ski, Józef Łobodowski, Jerzy Stempowski, Gustaw Herling-Grudziński i Bohdan Osadczyk, uważali, że racją nadrzędną Rosji i Polski będzie przyznanie pełnej niepodległości krajom ULB, których nie można traktować jak pionków w polsko-rosyjskiej grze. Podkreślano, że polityka trwałej suwerenności regionu ULB zakończy polsko-rosyjską rywalizację na historycznym wschodzie Polski, próba zaś odbudowy przedmurza byłaby wodą na młyn dla rosyjskich imperialistów. Współczesna misja Polski na Wschodzie ma polegać na udziale w „przebudowie i w zorganizowaniu europejskiego wschodu”. W tym widzieli istotę polskiej egzystencji państwa i narodu.

Jerzy Giedroyc a wraz z nim grono ludzi z kręgu „Kultury”, tworząc tę koncepcję, nawiązywali w sposób krytyczny do polskich doświadczeń historycznych. Towarzy-

Giedroyc chciał widzieć Polskę i Ukrainę,

szły temu refleksja nad dawnymi porażkami i ich przyczynami. Punktem wyjścia tej refleksji była Polska i jej miejsce w Europie i w Europie Środkowo-Wschodniej. „Pod koniec II wojny światowej, jak pisał po latach Juliusz Mieroszewski, dosłownie wypadło dno ze świata, którego Pierwsza i Druga Rzeczpospolita stanowiły kolejno część składową.” Oznaczało to, że nie tylko polskie dotychczasowe koncepcje polityczne odeszły w przeszłość, ale w taką samą przeszłość odeszły również europejskie koncepcje.

W tych nowych warunkach, mając świadomość nowych wyzwań czekających nie tylko Polskę, ale i Europę Wschodnią, Jerzy Giedroyc dokonał przeformułowania swojej przedwojennej koncepcji. Poza nowym kontekstem politycznym brał również pod uwagę „najeżone kolczastymi drutami” stosunki polsko-ukraińskie, które lata 1939-1947 jeszcze dodatkowo pogmatwały.

Jeszcze w kwietniu 1949 roku Jerzy Giedroyc w liście do Jerzego Stempowskiego, zniechęcony postawą emigracji polskiej w stosunku do spraw polsko-ukraińskich napisał: „Trzeba po prostu zacząć robić same-mu. I tu mi przyszedł na myśl projekt, do którego chciałbym Pana namówić. Idzie o nasz stosunek do problemu ukraińskiego. Wydaje mi się, że trzeba opracować krótką i zasadniczą deklarację precyzującą ten stosunek zasad-

nie ma wolnej Polski

cji polskiej, a także dzięki niej była w znacznym stopniu finansowana. Wyzwanie, jakie rzucił Jerzy Giedroyc, stanowiło poważne ryzyko. Jerzy Giedroyc godząc się na utratę Wilna i Lwowa, proponując odważną rewizję stosunków polsko-ukraińskich, miał prawie wszystkich przeciw sobie.

Gdy na przełomie lat 40-tych i 50-tych Jerzy Giedroyc i środowisko „Kultury” na pytanie „Czy powstanie niepodległej Ukrainy leży w interesie Polski”, odpowiadali pozytywnie uznając również, że Lwów powinien w przyszłości należeć do Ukrainy, kiedy wypowiadali się przeciwko zdominowaniu stosunków polsko-ukraińskich przez upiory przeszłości, można było uznać, że jest to projekt zakrawający na niezniszczalną utopię. W rzeczywistości okazał się przejawem wielkości wizji politycznej Redaktora.

Nie ulega wątpliwości, że taka deklaracja zostanie przyjęta najbardziej wrogo przez obie strony. Ale deklaracja ta niewątpliwie stanie się kiedyś punktem wyjścia do rozwiązania czy uregulowania tych stosunków, a jeśli wszystko się zawali, będzie przynajmniej dowodem, że było parę osób myślących rozsądnie”. Deklaracji tej nie udało się wówczas opublikować. Dopiero rok 1952 przyniesie publikację listu księdza Józefa Z. Majewskiego z Pretorii, w którym domagał się on zwrotu Wilna i Lwowa Litwie i Ukrainie, a wraz z nim stanowiska Redakcji „Kultury” w tej sprawie. Innym, przełomowym w postrzeganiu stosunków polsko-ukraińskich, stał się tekst Józefa Łobodowskiego „Przeciw upiorom przeszłości”, opublikowany w tym samym roku. Obie publikacje wywołały bardzo gwałtowne reakcje czytelników, przełamując bowiem złą historię milczenia wokół tematów tabu polskiej powojennej emigracji, jakim była przede wszystkim nienaruszalność wschodnich granic Polski sprzed 1 września 1939 r. Pamiętać warto, że w okresie tym „Kultura” adresowana była przede wszystkim do czytelników wywodzących się z emigra-

cji polskiej, a także dzięki niej była w znacznym stopniu finansowana. Wyzwanie, jakie rzucił Jerzy Giedroyc, stanowiło poważne ryzyko. Jerzy Giedroyc godząc się na utratę Wilna i Lwowa, proponując odważną rewizję stosunków polsko-ukraińskich, miał prawie wszystkich przeciw sobie.

Gdy na przełomie lat 40-tych i 50-tych Jerzy Giedroyc i środowisko „Kultury” na pytanie „Czy powstanie niepodległej Ukrainy leży w interesie Polski”, odpowiadali pozytywnie uznając również, że Lwów powinien w przyszłości należeć do Ukrainy, kiedy wypowiadali się przeciwko zdominowaniu stosunków polsko-ukraińskich przez upiory przeszłości, można było uznać, że jest to projekt zakrawający na niezniszczalną utopię. W rzeczywistości okazał się przejawem wielkości wizji politycznej Redaktora.

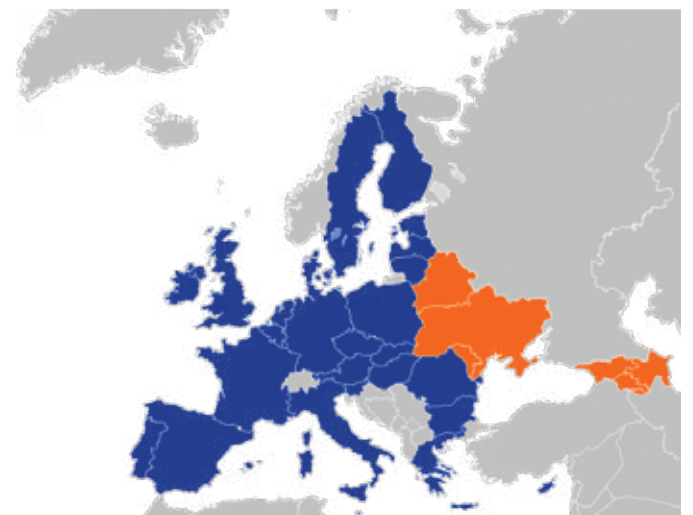
Nie ulega wątpliwości, że taka deklaracja zostanie przyjęta najbardziej wrogo przez obie strony. Ale deklaracja ta niewątpliwie stanie się kiedyś punktem wyjścia do rozwiązania czy uregulowania tych stosunków, a jeśli wszystko się zawali, będzie przynajmniej dowodem, że było parę osób myślących rozsądnie”. Deklaracji tej nie udało się wówczas opublikować. Dopiero rok 1952 przyniesie publikację listu księdza Józefa Z. Majewskiego z Pretorii, w którym domagał się on zwrotu Wilna i Lwowa Litwie i Ukrainie, a wraz z nim stanowiska Redakcji „Kultury” w tej sprawie. Innym, przełomowym w postrzeganiu stosunków polsko-ukraińskich, stał się tekst Józefa Łobodowskiego „Przeciw upiorom przeszłości”, opublikowany w tym samym roku. Obie publikacje wywołały bardzo gwałtowne reakcje czytelników, przełamując bowiem złą historię milczenia wokół tematów tabu polskiej powojennej emigracji, jakim była przede wszystkim nienaruszalność wschodnich granic Polski sprzed 1 września 1939 r. Pamiętać warto, że w okresie tym „Kultura” adresowana była przede wszystkim do czytelników wywodzących się z emigra-

KONTEKST PUBLIKACJI DEKLARACJI

Choć „message” zawarty w Deklaracji wpisywał się w linię myślenia i działań „Kultury” i jej Redaktora, okoliczności powstania tego dokumentu mają również swój ciekawy koryt. Ma to związek ze wspomnianą wcześniej rozwijaną jednocześnie z linią ukraińską – koncepcję współpracy z Rosjanami, szczególnie kontakty ze środowiskiem emigracji rosyjskiej, oraz dysydentami rosyjskimi, którzy znaleźli się na Zachodzie.

Jerzy Giedroyc rozpoczął dość bliską współpracę z Władimirem Maksimowem, gdy ten znalazł się w Paryżu i postanowił wydawać pismo „Kontinent”. Okoliczności te opisyje Bogumiła Berdychowska w przedmowie do książki „Jerzy Giedroyc. Emigracja ukraińska. Listy 1950-1982” (Warszawa, 2004). Giedroyc został członkiem kolegium „Kontinentu” i od razu rozpoczął próby wprowadzenia do tego kolegium również przedstawiciela emigracji ukraińskiej. Myślał o Iwanie Koszeliwcu. Korespondował w tej sprawie z Bohdanem Osadczykiem. Ale napotkał opór po obu stronach.

„Przekonywanie Rosjan, jak pisał B. Berdychowska, nawet tych związanych z ruchem dysydemkim, do współpracy z Ukraińcami nie było łatwe i stało się powodem najpoważniejszego konfliktu na linii Giedroyc-Osadczyk. Ten ostat-

Jeszcze w latach siedemdziesiątych XX wieku Giedroyc wyznaczył priorytety polskiej polityki wschodniej i postawy demokratycznej Polski do Ukrainy.

ni był wobec tego środowiska skrajnie nieufny.” Osadczyk uważał, że zanim rozpocznie się współpraca z Rosjanami, ze strony tych ostatnich powinna pojawić się deklaracja w odniesieniu do spraw ukraińskich. W związku z tym, że dla Jerzego Giedroycia istotne znaczenie miała współpraca i z Rosjanami, i z Ukraińcami, prowadził negocjacje.

W liście do Bohdana Osadczyka z marca 1976 r. pojawia się propozycja: „Niech Panowie uzgodnią swoje postulaty. Jak zrozumiałem, chcą panowie jakiegos oświadczenia w sprawie ukraińskiej w „Kontinencie” oraz dokooptowania Koszeliwca do redakcji. Proponuję, by panowie opracowali projekt takiej deklaracji i postaram się te sprawę wysondować i przekonać Maksimowa.” (cytat z listu za wstępem B.Berdychowskiej).

Giedroyciowi udało się doprowadzić do stworzenia tekstu deklaracji, ale jego sukces miał szerszy zasięg, gdyż Deklarację w sprawie ukraińskiej podpisało nie tylko środowisko „Kontinientu”, ale i inni przedstawiciele rosyjskiej emigracji i dysydentów, a także przedstawiciele środowisk emigracyjnych Czechosłowacji i Węgier.

Przypominając dzisiaj okoliczności, w których Giedroyc doprowadził do podpisania Deklaracji warto także zwrócić uwagę na fakt, że sytuacja polityczna sprawy wolnej Ukrainy na arenie międzynarodowej po 1945 r. wyglądała znacznie gorzej niż Polski.

UKRAIŃSKI WEKTOR "KULTURY"

Z inicjatywy i na koszt Jerzego Giedroycia została opublikowana antologia literatury ukraińskiej 1917-1933 roku "Rozstrzelane Odrodzenie". Książka została przygotowana przez Jurija Ławrinenko na zamówienie Jerzego Giedroycia. Tytuł książki zaproponował Giedroyc, który 13 sierpnia 1958 roku napisał Ławrinenku: „Co do tytułu. Może byłoby dobrze dać ogólną nazwą "Rozstrzelane Odrodzenie. Anthology 1917-1933 itd." Nazwa będzie wtedy brzmiała imponująco”. Term Giedroycia wszedł do znacznej rozpiętości w ukraińskim użytku publicznym.

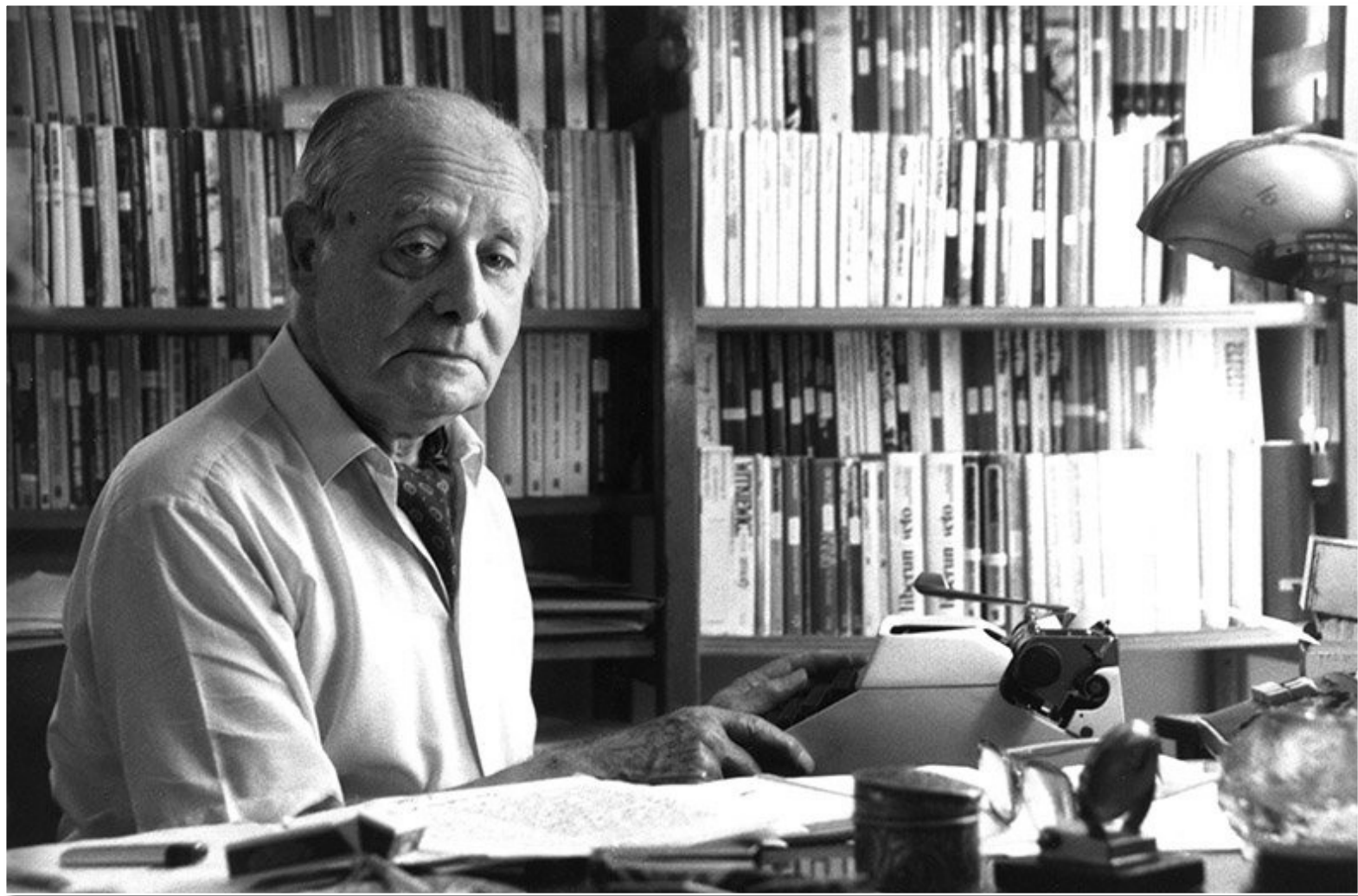
Po ukazaniu książki kosztem redakcji Jerzy Giedroycia zostało wysłany kopii antologii do Związku Pisarzy w Kijowie oraz po ukraińskich czasopismach radzieckich. Poza tym, Giedroyc wykorzystywał każdą okazję, legalne i nielegalne, aby przemycić książkę za "żelazną kurtyną". Anthology miała znaczący wpływ na ukraińskich dysydentów lat sześćdziesiątych.

W 1969 roku, Giedroyc opublikował kolejne antologie ukraińskie – „dysydentkie” – „Ukraina 1956 + 1968”, które utworzył Iwan Koszeliwicz.

Jeszcze w 1952 r. problemy te sygnalizował na łamach „Kultury” Józef Łobodowski.

Ówczesny rzeczoznawca ds. rosyjskich w amerykańskim Departamencie Stanu, George Kennan, twierdził, że choć Ukraina zasługuje na pełną niepodległość, z punktu widzenia gospodarczego stanowi część składową Rosji w takim samym stopniu jak Pensylwania – Stanów Zjednoczonych i przestrzegał rząd USA przed mieszaniem się w „separatystyczne konflikty”, jakie powstaną po upadku reżimu sowieckiego.

Aż do utworzenia niezależnej Ukrainy w 1991 roku „sprawa ukraińska” nie miała dobrej międzynarodowej koniunktury politycznej. Adam Michnik przypomina często następującą historię. Wiele lat temu opowiadał mu Jerzy Giedroyc o tym, że - szukając środków na publikację w języku ukraińskim antologii „Rozstrilane widrodżennia” <wydane przez Instytut Literacki w 1959 r.> - spotkał się z przedstawicielem ważnej fundacji amerykańskiej. Amerykański rozmówca odmówił wsparcia finansowego i zapytał pół żartem: „ile pan chce pieniędzy za to, by tej książki nie wydawać?” Amerykanin gotów był wspierać publikację polskich autorów w emigracyjnym wydawnictwie; także węgierskich bądź czeskich, ale Ukraina była obszarem sowieckim. Na Ukrainie amerykańskie fundacje nie miały ingerować w czasach, ich zdaniem, pokojowej koegzystencji.

Jerzy Giedroyc

Giedroyc nie tylko miał świadomość, że powojenna emigracja szybko się nie skończy, ale również tego, że narody wschodnioeuropejskie w walce o wolność są osamotnione. W liście do Wasyła Barki pisał w 1959 r.: „W obecnej sytuacji międzynarodowej narody pod panowaniem sowieckim są skazane na własne siły i jedynie od ich dynamiki i jednocześnie współpracy będzie zależała ich przyszłość.” <przytaczam za wspomnianą wcześniej książką z przedmową i redakcją B. Berdychowskiej>>

Jako, że polska emigracja miała większe możliwości działania, Giedroyc uważał, że jednym z jej obowiązków jest wspieranie Ukraińców w próbach umiędzynarodowienia sprawy ukraińskiej. Takich prób Redaktor podjął bardzo wiele, poczynając od nagłosnienia sprawy ukraińskiej podczas berlińskiego Kongresu Wolności Kultury w 1950 r., w czasie którego Józef Czapski wygłosił

przemówienie, w jakim upominał się o obecność w obradach także ukraińskich intelektualistów. Podjął również próby wprowadzenia Ukraińców do Komitetu międzynarodowego Kongresu. Niestety wysiłki te zakończyły się niepowodzeniem.

„Kultura” spełniała w środowisku emigracji wschodnio- i środkowoeuropejskiej: rolę integrowania tych emigracji w odniesieniu do spraw dla nich podstawowych. Jednym z takich działań, poprzedzających bezpośrednio opublikowanie deklaracji w sprawie ukraińskiej, było doprowadzenie przez Giedroycia do wspólnego oświadczenia „Europa Wschodnia „uwolniona””, które ukazało się w „Kulturze” w listopadzie 1976 r. Oświadczenie to podpisali: Pavel Tigrid, jako redaktor „Svedectvi”, Tibor Meray jako „Irodalmi Ujsag, Wladimir Maksimow jako „Kontinient” (a więc ci sami, którzy potem podpisali Deklarację

w swoim gabinecie.

ukraińską) oraz Eugene Ionesco w imieniu emigracji rumuńskiej. Oświadczenie było wyrazem protestu przeciw wypowiedzi Geralda Forda, wówczas kandydata na stanowisko prezydencie w USA, który w czasie kampanii prezydenckiej stwierdził, że: „nie ma dominacji sowieckiej w Europie Wschodniej. (...)

Nie wierzę, że Jugosławia, Rumunia i Polska uważają się za zdominowane przez Związek Sowiecki. Każdy z tych krajów jest niepodległy, samodzielny”.

Wyowiedź miała miejsce po konferencji w Helsinkach, która zaświadcziała powojenne status quo co do granic. Giedroyc uważał, że przeciwko takiemu postawieniu sprawy powinny zaprotestować solidarnie emigracje narodów wschodnioeuropejskich. Słowa Forda niosły z sobą groźbę całkowitego zaniechania starań na rzecz wolności dla narodów Europy Wschodniej.

Opublikowana w maju 1977 r.

Deklaracja w sprawie ukraińskiej stanowi w pewnym sensie dopełnienie oświadczenia „Europa Wschodnia „uwolniona””, ze szczególnym wyakcentowaniem sprawy niezależnej Ukrainy. Ale rola tej deklaracji jest też szczególna, gdyż był to pierwszy dokument podpisany przez Rosjan, w którym pojawia się sprawa niepodległości Ukrainy. Dodajmy, Deklarację podpisało także 28 innych działaczy Ruchu Demokratycznego w ZSRR.

POSTSCRIPTUM

W kontekście Deklaracji w sprawie ukraińskiej należy przypomnieć, że koncepcja ULB odegrała dużą rolę w kształtowaniu wschodniej myśli politycznej opozycji demokratycznej w PRL-u. Pierwszym takim głosem wydaje się być tekst-apel, którego autorami byli Jacek Kuroń, Antoni Macierewicz i Adam Michnik, zatytułowany „Sprawa polska - sprawa rosyjska”, opublikowany również w 1977 w numerze podziemnego pisma „Głos” Autorzy zwracali w nim uwagę także na znaczenie i potrzebę niepodległości Ukraińców, Białorusi-

nów i Litwinów. Znalazły się w nim następujące sformułowania: „Gwarancją suwerenności Polski jest suwerenność narodów dzielących nas od Rosji i polityka godząca w suwerenność tych narodów jest antypolska. Nie ma granicy polsko-rosyjskiej, a każdy, kto ją buduje musi sobie uświadomić, że robi to za cenę uciemięczenia Ukraińców, Białorusinów i Litwinów.

Dla Polski jest to program niesuwerenności, stałego śmiertelnego niebezpieczeństwa, dla narodu rosyjskiego – program dyktatury deprawującej społeczeństwo. (...) Narody zniewolone i narody, które niewolą, jednaką zaturawiają się nienawiścią i pogardą. Totalitaryzm sprzyja ksenofobii ufundowanej na przesadach, uprzedzeniach i nienawiści.

Bez przewyżczenia wzajemnej wrogości niemożliwa jest wspólnota celów Ukraińców, Litwinów, Białorusinów, Polaków i Rosjan. Bez tej wspólnoty pozostaniemy uwięzieni w historii na następne stulecia. Wynika stąd program działania: walczyć z ksenofobią i szowinizmem we własnym narodzie, krzewić zrozumienie niepodległościowych aspiracji Ukraińców, Litwinów, Białorusinów. Rozpowszechniać zrozumienie, że z demokratami rosyjskimi łączy nas wspólnota w dążeniach demokratycznych i wolnościowych.”

Kilka lat później, na zjeździe

NSZZ "Solidarność" w Gdańsku w 1981r. przyjęto "Postanie do ludzi pracy Europy Wschodniej". Wyrastało ono z ducha myślenia o tych sprawach bliskiego Jerzemu Giedroyciowi i środowisku „Kultury”.

Po śmierci Jerzego Giedroycia w 2000 r., Iwan Dziuba napisał: „Zważywszy, iż punktem wyjścia w myśleniu Jerzego Giedroycia była konieczność odstąpienia od zadawnionych wzajemnych pretensji i antagonizmów, pójsicia na mądre kompromisy w imię wspólnej dobrosąsiedzkiej przyszłości, narażony był on na głuchy bądź głośny sprzeciw konserwatywnych odłamów każdej diaspory.

Można jedynie wyobrazić sobie, ile goryczy i duchowego bólu kosztowało to Giedroycia i jego współpracowników. Jednak nie zaniechał on wysiłków na rzecz porozumienia – i nie okazało się to daremne. Szczególnie znaczenie dla Jerzego Giedroycia miało porozumienie polsko-ukraińskie, które uważał za podstawę stabilności i rozwoju całej Europy Środkowo-Wschodniej”.

Artykuł w j. ukraińskim ukazał się w nr48 "Nasze go Słowa" (29.11.2009)

Nawet w czasach zimnej wojny i żelaznej kurtyny Giedroyc widział poza wschodnią granicą Polską - Ukrainę, Litwę i Białoruś.

Глас Polonii

Свідство про реєстрацію
Серія ЖТ № 171 / 548 Р
видане 09.10.2012 г.
Головним управлінням юстиції
в Житомирській області

Засновник і видавець:
ПП Ішук Н.В.

Адреса редакції:
вул. Монтана 38-А,
10029 Житомир, УКРАЇНА
Тел.: +38 097 793 30 81
www.zszpol.blogspot.com
e-mail: kostecka777@gmail.com

Головний редактор:
Володимир Ішук
Тел.: +38 098 53 222 43
www.slopol.blogspot.com
e-mail: zolkiewski777@gmail.com

Колектив редакції:
Ганна Денисевич
Тел.: +38 097 496 08 08
e-mail: santa_anna@ukr.net

Коректор:
Наталія Шумлянська
+38 096 565 79 44
e-mail: nszumlanska@ukr.net

Верстка, макет, дизайн:
Гусаркін Дмитро
Тел.: +380675278012
e-mail: virus_mib@mail.ru

Обкладинка:
Портрет словацького фотохудожника Яна Варкули (Jan Varchola) «Полководець» («The Lord of Sadmier»)

Друкарня:
ТОВ "РІА БЛІЦ"
м. Біла Церква, ул. Гагаріна, 5
Тираж: 500 екземплярів
Ціна договірна. Частина тиражу розповсюджується безкоштовно

Редакція не повертає незамовлені тексти та фотографії, а також залишає за собою право редагування і скорочення надісланих матеріалів. Редакція відповідає тільки на окремі вибрані листи. Редакція не несе відповідальності за зміст статей, оголошень та реклам. Копіювання і поширення редакційних матеріалів із посиланням на журнал заохочується.

Apel Zarządu ZPU do Polaków Ukrainy

W 2013 roku na Ukrainie zaplanowano przeprowadzenie powszechnego spisu ludności. Od tego jak każdy z nas zadeklaruje swoją narodowość, będzie zależała polityka narodowościowa państwa ukraińskiego dotycząca odrodzenia oświaty i kultury polskiej na Ukrainie.

To jeszcze nic nie znaczy, że dzisiaj nie mówisz poprawną polszczyzną. Najważniejsze, że masz polskie serce. Nie słuchaj tych, którzy wmawiają Tobie, że nie jesteś Polakiem. Jesteś !!!

Ale zadbajmy również o to, aby nasze dzieci i wnuki pamiętali skąd nasz ród. Pamiętajmy także o tym, że odradzając oraz rozwijając własną kulturę narodową, tym samym rozwijamy wielonarodową kulturę Ukrainy.

Dlatego podczas spisu ludności powiedz stanowczo i z dumą: Jestem Polką! Je-

stem Polakiem! Jesteśmy Polakami!

Jeśli nie my, to kto? Jeżeli nie teraz, to kiedy? Tak nam dopomóż Bog!

**Członek Zarządu Głównego
Związku Polaków na Ukrainie
Gustaw Jabłoński**

STUDIUM W LUBLINIE www.study.lublin.eu

O LUBLINIE

Lublin jest największym miastem po prawej stronie Wisły i wschodnią bramą Unii Europejskiej. To miasto stare swoją historią i młode ludźmi, którzy w nim żyją. Krzyżuje się w nim pamięć historii i planowanie jutra. Wszystko to ponownie stawia nas w niezwykle ważnej roli

pośrednika między Wschodem i Zachodem, Przyszłością i Przyszłością.

Najsilniejszym atutem Lublina są ludzie i ich potencjał intelektualny. Lublin jest największym we wschodniej Polsce ośrodkiem akademickim, w którym kształcą się rocznie około 90 tysięcy studentów. Warto podkreślić, że

ponad 20% mieszkańców Lublina ma wykształcenie wyższe. Każdego roku mury lubelskich uczelni opuszcza ponad 20 tysięcy absolwentów, w mieście wśród kilkunastu wyższych uczelni – państwowych i prywatnych – działa aż pięć uniwersytetów.

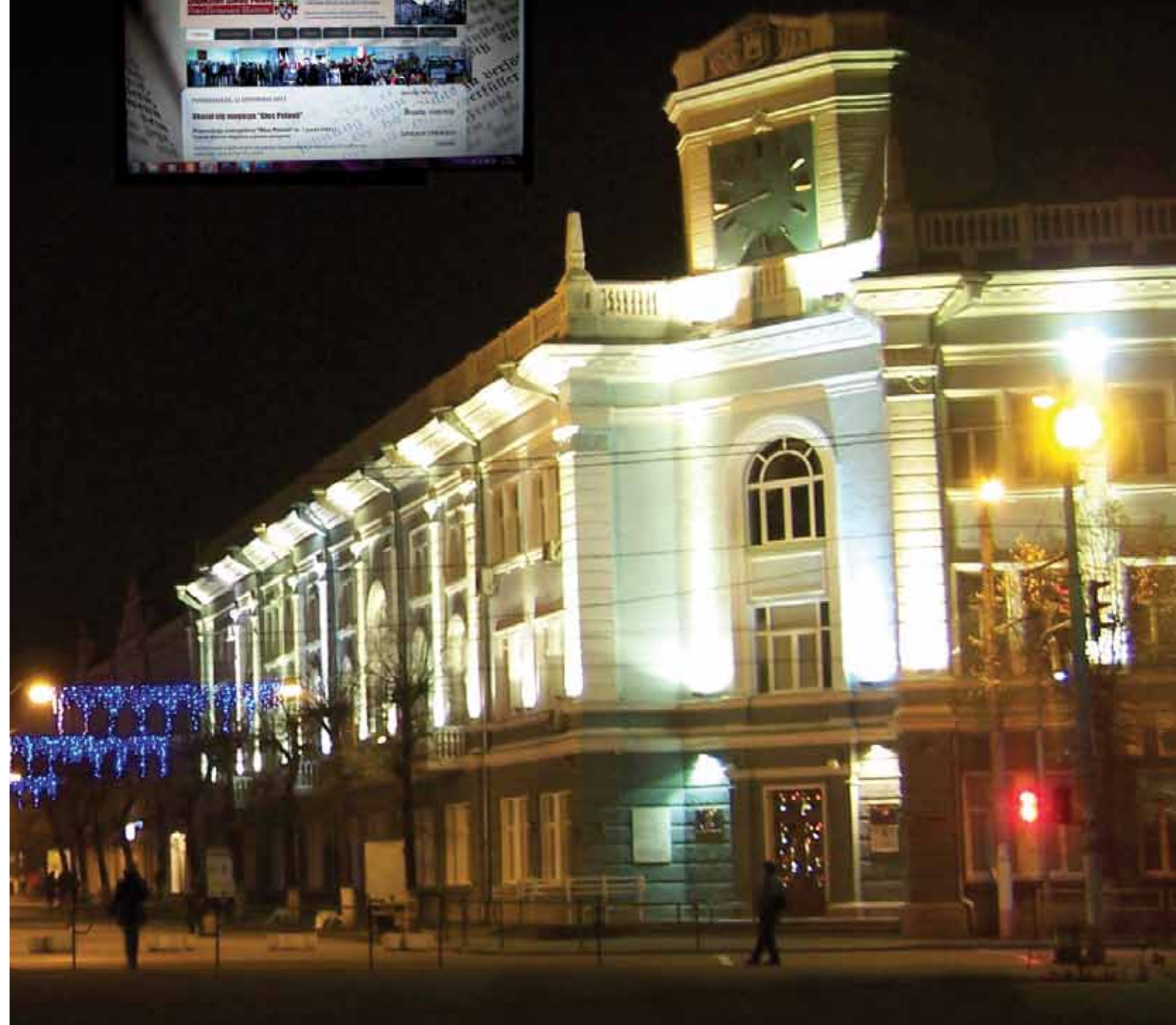
DLACZEGO WARTO STUDIOWAĆ W LUBLINIE:

- Młode, akademickie miasto - ponad 90 000 studentów
- Korzystne położenie względem Ukrainy
- Największy ośrodek akademicki po wschodniej stronie Wisły
- Prosty proces rekrutacyjny
- Kursy nauki języka polskiego
- Maksymalny koszt studiów 2 000 euro

Związek Szlachty Polskiej

Союз Польської Шляхти

www.zszpol.blogspot.com

Prawda zwycięży!

Związek Szlachty Polskiej

www.zszpol.blogspot.com